

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. balandis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	5
ANK 290 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl ANK 290 straipsnio taikymo</i>	5
ANK 303 straipsnio 1 ir 4 dalių taikymas	6
<i>Dėl atsakomybės pagal ANK 303 straipsnio 4 dalį ir laukinių gyvūnų konfiskavimo</i>	6
ANK 449 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl atsakomybės už keleivių vežimą lengvaisiais automobiliais taksi neįjungus taksometro</i>	6
ANK 505 straipsnio 1 dalies taikymas	7
<i>Dėl atsakomybės už įstatymų įgaliotų pareigūnų teisėtų nurodymų nevykdymą ir šių nurodymų teisėtumo</i>	7
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	9
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	9
BK 37 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo</i>	9
BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkto taikymas	10
<i>Dėl baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės – kaltininko prisipažinimo padarius</i> <i>baudžiamojo įstatymo nurodytą veiką ir nuoširdaus gailėjimosi – taikymo</i>	10
BK 60 straipsnio 1 dalies 11 punkto taikymas	11
<i>Dėl baudžiamąją atsakomybę sunkinančios aplinkybės – sunkių padarinių atsiradimo – taikymo</i>	11
BK 63 straipsnio, 147 straipsnio 2 dalies taikymas	12
<i>Dėl veikos pripažinimo tęstine ir bausmės</i>	12
BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas	13
<i>Dėl turto konfiskavimo</i>	13
BK 179 straipsnio 2 dalies taikymas	14
<i>Dėl BK 179 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo dalyko</i>	14
<i>Dėl baudžiamosios ir kitų teisinės atsakomybės rūšių atribojimo</i>	15
BK 182 straipsnio 1 dalies taikymas	15
<i>Dėl sukčiavimo dalyko ir apgaulės turinio</i>	15
BK 225 straipsnio 1 dalies taikymas	17
<i>Dėl kyšio dalyko ir už jį siekiamo palankumo</i>	17
BK 246 straipsnio 1 dalies taikymas	17
<i>Dėl BK 246 straipsnio 1 dalies taikymo</i>	17
BK 270 straipsnio 2 dalies taikymas	19
<i>Dėl BK 270 straipsnio 2 dalies taikymo</i>	19
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	20
BPK 111 straipsnio, 115 straipsnio nuostatų taikymas	20
<i>Dėl netinkamo civilinio ieškovo</i>	20
BPK 140 straipsnio 1 dalies, 166 straipsnio nuostatų taikymas	21
<i>Dėl kratos atlikimo nepradėjus ikiteisminio tyrimo</i>	21
III. CIVILINĖS BYLOS	22
Asmens garbės ir orumo gynimas	22
<i>Dėl asmens garbės ir orumo gynimo, taikant CK 2.24 straipsnį, ypatumų, kai viešai paskleisti duomenys gauti vykdant žvalgybinę veiklą ir pateikti Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (VSD) oficialiame dokumente (pažymoje); dėl tokių duomenų, sudarančių valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymo leistinumą, viešojo asmens garbės ir orumo gynimo ypatumų, Lietuvos Respublikos Seimo galėjimo būti šalimi civiliniame procese</i>	22
Valstybinės žemės nuoma	23
<i>Dėl valstybinės žemės sklypo nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą nuomotojo iniciatyva, jeigu žemės nuomininkas pakeičia žemės naudojimo būdą ir (ar) paskirtį</i>	23
Daiktinė teisė	25
<i>Dėl daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkų teisės pakeisti esamą savivaldybės administracijos paskirtą namo administratorių</i>	25

<i>Dėl teisės naudotis administraciniais aktais nustatomais kelio servitutais</i>	26
Nemokumo teisė	27
<i>Dėl nemokumo byloje tvirtinamo kreditoriaus finansinio reikalavimo konvertavimo momento skaičiavimo</i>	27
<i>Dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo tvirtinimo nemokumo byloje, kai kreditoriui taikomos sankcijos, nustatytos Europos Sąjungos teisėje</i>	28
Darbo teisė	29
<i>Dėl subjekto, atsakingo už darbuotojo sveikatai sukeltą žalą, dienpinigių įskaitymo skaičiuojant darbuotojo negautas pajamas ir žalos atlyginimo priteisimo periodinėmis išmokomis</i>	29
Sandoriai	30
<i>Dėl asmens piktnaudžiavimo teise ir atsisakymo ginti jo teises teisme</i>	30
Civilinė atsakomybė	30
<i>Dėl generalinio rangovo ir subrangovo atsakomybės, žalą padarius trečiajam asmeniui</i>	30
Pirkėjų teisių gynimo būdai	31
<i>Dėl pirkėjo, nusipirkusio netinkamos kokybės daiktą, teisių gynimo būdų, įrodinėjimo naštos paskirstymo ir ieškinio senaties taisyklių taikymo</i>	31
Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, vykdymas	32
<i>Dėl baudos skyrimo asmenims, kurie neįvykdė teismo sprendimo, įpareigojančio juos nugriauti jiems priklausančius pastatus kaltųjų asmenų lėšomis</i>	32

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 290 straipsnio taikymas

Dėl ANK 290 straipsnio taikymo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje buvo ginčijamas asmens patraukimas administracinėn atsakomybėn pagal ANK 290 straipsnio 1, 7 dalis už medžioklę reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimą.

Pagal ANK 290 straipsnio 1 dalį asmuo buvo nubaustas už neteisėtą tauriojo elnio patino medžioklę, padarant pažeidimą, nustatytą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 258 patvirtintų Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių (toliau – Taisyklės) (redakcija, galiojusi 2020 m. spalio 15 d. – gruodžio 28 d.) 22 punkte. Teisėjų kolegija išaiškino, kad pagal šį Taisyklių punktą medžioklės neteisėtumą, padarant žalos gamtai, lemia ne pats gyvūno sumedžiojimo faktas, bet nustatyta tvarka į medžioklės lapą neįrašymas atitinkamų duomenų apie sumedžiotus gyvūnus prieš juos išgabenant iš medžioklės plotų vieneto, kuriame jie sumedžioti, arba prieš pradėdant jų dorojimą. Taisyklių 23 punkte nustatyta, kad už teisingą medžioklės lapo užpildymą pagal Taisyklių 22 punkto reikalavimus atsako medžioklės vadovas arba individualiai medžiojantis medžiotojas, o medžiotojas privalo apie sumedžiotą gyvūną informuoti medžioklės vadovą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad medžioklės, kurioje dalyvavo administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, metu buvo sumedžiotas sužeistas tauriojo elnio patinas, tačiau apie gyvūno sumedžiojimą nustatyta tvarka nebuvo įrašyta į medžioklės lapą. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, būdamas medžiotojas, nebuvo šios medžioklės vadovas, be to, nepaneigta ir ta aplinkybė, kad jis medžioklėje dalyvavo neturėdamas šaunamojo ginklo. Medžioklės vadovas buvo kitas asmuo, kuris pagal byloje nustatytus duomenis medžiokliniu šaunamuoju ginklu pats ir sumedžiojo sužeistą tauriojo elnio patiną, pats buvo prie sumedžio gyvūno, taigi apie šį atvejį žinojo; būtent jam kilo pareiga tinkamai užpildyti medžioklės lapą. Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad pagal Taisyklių 23 punkto nuostatas už medžioklės lapo užpildymą nesilaikant Taisyklių 22 punkto reikalavimų buvo atsakingas medžioklės vadovas, o ne administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, todėl pagal ANK 290 straipsnio 1 dalį jis nubaustas nepagrįstai.

Pagal ANK 290 straipsnio 7 dalį administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo buvo nubaustas už neteisėtai sumedžio tauriojo elnio gabenimą ir dorojimą, nesilaikant Taisyklių 58.2.3 ir 74.1 punktų reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad Taisyklių 74.1 punktas aktualus, pvz., sprendžiant leidimų ginklams išdavimo klausimus, tačiau tai neturi jokios įtakos kvalifikuojant veiką pagal ANK 290 straipsnį. Kartu teisėjų kolegija išaiškino, kad ANK 290 straipsnio 7 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už neteisėtai sumedžio gyvūno dorojimą ar gabenimą tik asmenims, neturintiems teisės medžioti. Aptariamam atveju administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo jam inkriminuotų nusižengimų padarymo metu buvo medžiotojas, turintis nustatyta tvarka išduotą medžiotojo bilieta, todėl jo veika pagal ANK 290 straipsnio 7 dalį buvo kvalifikuota nepagrįstai. Šiame kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad administracinė atsakomybė už neteisėtai sumedžio gyvūno dorojimą ar gabenimą teisę medžioti turintiems asmenims nustatyta ANK 290 straipsnio 8 dalyje. Įvykio metu galiojusioje ANK 290 straipsnio 8 dalies redakcijoje teisę medžioti turintiems asmenims buvo nustatyta atsakomybė ne už bet kokio, o tik už licencijuojamo neteisėtai sumedžio gyvūno gabenimą ar dorojimą. Kadangi veikų, už kurias buvo nubaustas administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, padarymo metu medžioklę reglamentuojančiuose teisės aktuose nebuvo nuostatų dėl gyvūnų medžioklės licencijavimo, teisėjų kolegija nusprendė, kad šiuo atveju nėra pagrindo laikyti, jog Taisyklių 58.2.3 punkto, kuris draudžia gabenti neteisėtai sumedžiotą kanopinį gyvūną, nuostatų pažeidimas atitiko padarymo metu galiojusios redakcijos ANK 290 straipsnio 8 dalyje nustatytos veikos dalyką. Nurodęs, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, pažeisdamas Taisyklių 58.2.3 punkto reikalavimus, gabeno ir dorėjo jam žinomai neteisėtai sumedžiotą tauriojo elnio patiną, be to, šį pažeidimą padarė pakartotinai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo,

kad administracinė atsakomybė patraukto asmens veika turi būti kvalifikuota pagal ANK 290 straipsnio 2 dalį.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija institucijos nutarimą ir teismų nutartis pakeitė: panaikino nutarimo dalį dėl administracinės atsakomybės patraukto asmens nubaudimo pagal ANK 290 straipsnio 1 dalį ir administracinio nusižengimo teiseną dėl šios dalies jam nutraukė, o veiką, kvalifikuotą pagal ANK 290 straipsnio 7 dalį, iš ANK 290 straipsnio 7 dalies perkvalifikavo į 290 straipsnio 2 dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-22-511/2023

ANK 303 straipsnio 1 ir 4 dalių taikymas

Dėl atsakomybės pagal ANK 303 straipsnio 4 dalį ir laukinių gyvūnų konfiskavimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo pagal ANK 303 straipsnio 1 dalį buvo nubaustas už laukinės Afrikos katės (servalo) ir jos hibridų neteisėtą įsigijimą ir laikymą, o pagal ANK 303 straipsnio 4 dalį – už naminės katės ir plėšriosios laukinės Afrikos katės hibridų viešą eksponavimą, siekiant gauti pajamų, ir jų siūlymą parduoti viešai prieinamame interneto portale ir viešajame internetiniame skelbimų portale.

Administracinė atsakomybė patraukto asmens atstovas prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, be kita ko, teigė, kad neteisėtas gyvūnų eksponavimas pagal ANK 303 straipsnio 4 dalį jo atstovaujajam neturėtų būti inkriminuojamas, nes jo veika – įdedant gyvūnų nuotraukas į interneto puslapį – pagal savo esmę nėra eksponavimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad administracinė atsakomybė patraukto asmens veika šiuo atveju pasireiškė pagal du teisinę reikšmę turinčius požymius: 1) siūlymu parduoti – *www.skelbiu.lt* portale įdėtas skelbimas apie veislyne parduodamas *Savannah* veislės kates; 2) laukinių gyvūnų hibridų viešu eksponavimu, siekiant gauti pajamų: tinklalapyje eksponuojamos *Savannah* veislės katės įkeliant laukinių gyvūnų hibridų atvaizdus. Į tinklalapį įdedant *Savannah* kačių atvaizdus, jame taip pat buvo nurodomi kontaktiniai duomenys, kurie, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra siūlymo juos parduoti požymį atitinkanti veika, o jų viešo eksponavimo (eksponavimas nepriklauso nuo erdvės pobūdžio – tai gali būti ir fizinė, ir nefizinė erdvė), siekiant gauti pajamų, veika.

Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutiko su administracinė atsakomybė patraukto asmens atstovo argumentu, kad dviejų servalų konfiskavimas byloje buvo taikytas nepagrįstai. Teisėjų kolegija nustatė, kad administracinio poveikio priemonė – turto konfiskavimas – šioje byloje buvo skirta tik už ANK 303 straipsnio 4 dalyje nustatyto administracinio nusižengimo padarymą – naminės katės ir laukinės Afrikos katės hibridų neteisėtą eksponavimą ir siūlymą parduoti, tačiau turto konfiskavimas buvo taikomas ne tik naminės katės ir laukinės Afrikos katės hibridams (12 vnt.), bet ir dviem laukinėms Afrikos katėms, už kurių neteisėtą įgijimą ir laikymą jis buvo nubaustas pagal ANK 303 straipsnio 1 dalį, tačiau administracinio poveikio priemonė – turto konfiskavimas – jam nebuvo paskirta.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pakeitė institucijos nutarimą ir teismų nutartis ir panaikino administracinė atsakomybė patrauktam asmeniui paskirtą dviejų laukinių Afrikos kačių konfiskavimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 17 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-23-719/2023

ANK 449 straipsnio taikymas

Dėl atsakomybės už keleivių vežimą lengvaisiais automobiliais taksi neįjungus taksometro

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo patrauktas administracinė atsakomybė pagal ANK 449 straipsnio 7 dalį už pakartotinį ANK 449 straipsnio 2 dalies pažeidimą, t. y. kad jis lengvuoju automobiliu taksi, vykdydamas užsakymą iš „eTAKSI“ programos, vežė

keleivę neįjungęs taksometro ir nesilaikydamas deklaruotų taksi tarifų. Nesutikdami su tuo, administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo ir jo atstovė teigė, kad jis naudojo „eTAKSI“ programinės ir techninės įrangos visumą, kurios veikimas atitinka taksometrą, o programėlės nustatytų tarifų neturėjo galimybės koreguoti.

Teisėjų kolegija nustatė, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo vykdė keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi veiklą, t. y. paslaugos buvo teikiamos lengvuojų automobiliu, turinčiu taksi valstybinio registracijos numerio ženklą, dėl to jis privalėjo laikytis Keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais pagal užsakymą ir lengvaisiais automobiliais taksi taisyklių (toliau – Keleivių vežimo taisyklės), II skyriuje „Taksi veiklos reikalavimai“ nustatytų reikalavimų, taikomų vykdant keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi veiklą. Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad taksometras yra matavimo priemonė, kuriai taikomi specialūs reikalavimai, jis turi būti registruojamas Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI), turi būti metrologiškai patikrintas ir techniškai tvarkingas, turintis nustatytą patikros žymenį. Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens naudota programėlė, teisėjų kolegijos nuomone, nėra tapati taksometrui, jai, priešingai nei taksometrui, netaikomi specialūs reikalavimai, todėl ši programėlė vietoj taksometro, vykdant keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi veiklą, negali būti naudojama. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutiko su skundžiamuose teismų sprendimuose padaryta išvada, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo vežė keleivę neįjungęs taksometro ir pažeidė Keleivių vežimo taisyklių 28 punktą.

Teisėjų kolegija taip pat konstatavo, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo buvo pagrįstai pripažintas pažeidusiu Keleivių vežimo taisyklių 22 punktą, nes vežė keleivę nesilaikydamas nustatytų keleivių taksi tarifų. Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens teiginį, neva jis negalėjo patikslinti nustatytų tarifų dėl naudotos papildomos programinės įrangos, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino deklaratyviu ir nešalinančiu jo atsakomybės už padarytą pažeidimą, nes jis kaip asmuo, vykdantis taksi veiklą, privalėjo būti susipažinęs su šios veiklos vykdymą reglamentuojančiais teisės aktais, kokia atsakomybė kyla jų nesilaikant, ir jų laikytis. Taigi, teisėjų kolegijos nuomone, administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo suvokė, kad vykdo keleivių vežimo lengvaisiais automobiliais taksi veiklą, suprato, kad vykdant tokią veiklą privalu keleivius vežti įjungus taksometrą ir laikytis nustatytų tarifų, tačiau šių reikalavimų nevykdė ir norėjo taip veikti.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pareiškėjų prašymą atmetė ir institucijos nutarimą paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-21-628/2023

ANK 505 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl atsakomybės už įstatymų įgaliotų pareigūnų teisėtų nurodymų nevykdymą ir šių nurodymų teisėtumo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje buvo keliamas klausimas dėl mokesčių administratoriaus nurodymo teisėtumo, vertinant jį ANK 505 straipsnio 1 dalies taikymo aspektu. 2022 m. kovo 15 d. VMI nutarimu bendrovės direktorius buvo nubaustas pagal ANK 505 straipsnio 1 dalį už 2021 m. balandžio 7 d. mokesčių administratoriaus teisėto nurodymo nevykdymą. Šis VMI nutarimas buvo apskūstas, tačiau apylinkės ir apygardos teismuose įvertintas skirtingai. Apylinkės teismas administracinę teiseną nutraukė, nesant administracinio nusižengimo požymių, nes nustatė mokesčio patikrinimo procedūros pažeidimus, t. y. kad VMI negalėjo pratęsti jau pasibaigusio mokesčio patikrinimo termino, todėl mokesčių administratoriaus 2021 m. balandžio 7 d. nurodymas mokesčių mokėtojui, duotas pasibaigus mokesčio patikrinimo terminui, yra neteisėtas, bendrovės direktorius neturėjo pareigos vykdyti tokį nurodymą. Apygardos teismas panaikino apylinkės teismo sprendimą ir paliko galioti 2022 m. kovo 15 d. VMI nutarimą. Apygardos teismas nusprendė, kad mokesčių administratoriaus 2021 m. balandžio 7 d. duotas nurodymas nėra

panaikintas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) nustatyta tvarka, jis yra duotas kompetentingo pareigūno, dėl to yra galiojantis ir privalo būti vykdomas. Kartu apygardos teismas konstatavo, kad apylinkės teismas, vertindamas mokestinio patikrinimo teisėtumą, peržengė savo kompetencijos ribas ir pasisakė dėl administracinėje byloje nagrinėjamo mokestinio ginčo esmės.

Teisėjų kolegija nurodė, kad bendrovės mokestinis patikrinimas buvo sustabdytas nuo 2020 m. kovo 5 d. iki informacijos iš užsienio šalies mokesčių administratoriaus gavimo. 2020 m. birželio 12 d. buvo gautas Estijos mokesčių administratoriaus atsakymas, kuriame nepateikta prašoma informacija. Mokesčių administratorius, gavęs šį atsakymą, jokių procedūrinių veiksmų, kaip reikalauja Mokestinių patikrinimų atlikimo, jų rezultatų įforminimo ir patvirtinimo taisyklių (toliau – Mokestinių patikrinimų taisyklės) 36 punkto nuostatos, nesiėmė, t. y. mokestinio patikrinimo neatnaujino ir jo neužbaigė ar sustabdymo termino nepratęsė, todėl šiame punkte nustatytas galimas maksimalus šešių mėnesių mokestinio patikrinimo terminas faktiškai pasibaigė 2020 m. rugsėjo 5 d. Tokia teisiškai neapibrėžta situacija tęsėsi net iki 2021 m. vasario 12 d., kai buvo nutarta pratęsti mokestinio patikrinimo terminą nuo 2021 m. vasario 15 d. iki 2021 m. kovo 25 d. Bendrovė, gavusi pranešimą apie nuo 2021 m. vasario 15 d. pratęstą mokestinio patikrinimo terminą, prašė mokesčių administratoriaus nutraukti dar 2019 m. gruodžio 27 d. pradėtą mokestinį patikrinimą. Tačiau 2021 m. balandžio 7 d. buvo surašytas nurodymas iki balandžio 20 d. pateikti dokumentus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, aptariamam atveju mokesčių administratorius veikė nesilaikydamas jam privalomų teisės aktais nuostatų, reglamentuojančių mokestinio patikrinimo, sustabdymo, atnaujinimo tvarką, ir pažeisdamas mokesčio mokėtojo teises. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje yra aiškiai suformuota taisyklė, jog viešojoje teisėje galioja teisėtumo ir teisinio apibrėžtumo principai, kurie viešojo administravimo subjektus, be kita ko, mokesčių administratorių, įpareigoja veikti tik pagal įstatymo jiems suteiktų įgaliojimų ribas. Viešojo administravimo subjektas turi tik tuos įgalinimus, kurie jam konkrečiai suteikti, plečiamasis kompetencijos aiškinimas yra negalimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad bendrieji teisės principai nustato, jog gali būti pratęstas tik nepasibaigęs terminas. Nei teisės aktuose, reglamentuojančiuose mokestinio patikrinimo tvarką, nei teismų praktikoje nėra jokios galiojančios taisyklės, leidžiančios spręsti pasibaigusio termino pratęsimo klausimą. Mokesčių administratoriaus veiklą ir jo atliekamas procedūras reglamentuoja viešosios teisės normos, kurių principas – leidžiama tik tiek, kiek yra nustatyta teisės aktuose. Todėl ši valstybės institucija privalo užtikrinti, kad jos tarnautojai vykdytų savo funkcijas tiksliai pagal įstatymą, o mokesčių administravimo srityje tikrinamam asmeniui patiriant suvaržymus ir esant galimybei taikyti sankcijas, kurios savo esme teismų praktikoje prilyginamos kriminalinėms, negali būti jokių abejonių dėl tikrinimo pagrindo, apimties, pradžios ir pabaigos. Dėl to teisėjų kolegija nusprendė, kad šiuo atveju mokesčių administratoriaus veiksmai, kai 2021 m. vasario 15 d. buvo atnaujintas prieš daugiau nei penkis mėnesius (2020 m. rugsėjo 5 d.) pasibaigęs mokestinio patikrinimo terminas ir duotas mokesčių mokėtojui nurodymas pateikti bendrovės buhalterinius dokumentus, aiškiai neturėjo teisėto pagrindo, t. y. negalėjo būti pripažinti teisėtu nurodymu.

Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino nepagrįstomis apygardos teismo išvadas, kad mokesčių administratoriaus 2021 m. balandžio 7 d. nurodymas nėra panaikintas ABTĮ nustatyta tvarka, o apylinkės teismas, tikrindamas šį nurodymą, peržengė savo kompetencijos ribas. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad mokesčių administratoriaus 2021 m. balandžio 7 d. nurodymo teisėtumas ABTĮ nustatyta tvarka nebuvo įvertintas – administracinis teismas skundą dėl šio nurodymo paliko nenagrinėtą, argumentavęs, kad vietos mokesčių administratoriaus nurodymas teikti atitinkamus duomenis yra procedūrinis dokumentas, nesukeliantis pareiškėjui konkrečių materialinių teisinių pasekmių, todėl toks nurodymas negali būti savarankiškas administracinės bylos dalykas. Taip pat Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad teismas, nagrinėdamas administracinio nusižengimo bylą, kiekvienu atveju privalo patikrinti ir įvertinti, ar traukiamo administracinės atsakomybės asmens veiksmuose yra nustatyti tiek objektyvieji, tiek ir subjektyvieji jam inkriminuoto administracinio nusižengimo požymiai. Todėl ir šioje administracinio nusižengimo byloje, be kita ko, buvo būtina nustatyti, ar įstatymų įgalioto pareigūno duotas 2021 m. balandžio 7 d.

nurodymas yra teisėtas. Priešingu atveju, nekvestionuojant pareigūnų duodamų nurodymų teisėtumo, susidarytų tokia situacija, kad administracinė atsakomybė traukiamas asmuo neturėtų galimybės gintis dėl ANK 505 straipsnio 1 dalyje nustatyto pažeidimo ir nurodymo teisėtumo aspektu. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, administracinio nusižengimo sudėties privalomų požymių, tarp jų ir įgalioto asmens nurodymo teisėtumo bei jo (ne)vykdymo, nustatymas negali būti tapatinamas su mokesčių administratoriaus atliekamo mokesčio patikrinimo teisėtumo vertinimu pagal ABTĮ, priskirtą administracinių teismų kompetencijai, kaip šioje byloje nepagrįstai konstatavo apygardos teismas. Tokia išvada atitinka ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamą praktiką, kad bendrosios kompetencijos teismai, nagrinėdami bylas, kuriose asmenys yra pripažinti kaltais padarę administracinį nusižengimą, nustatytą ANK 505 straipsnio 1 dalyje (pvz., dėl to, kad asmuo nevykdė mokesčių administratoriaus nurodymo pateikti dokumentus ir informaciją operatyviam patikrinimui atlikti iki nustatyto termino), turi aiškintis aplinkybes, dėl kurių negalėjo būti vykdomas ar neturėjo būti vykdomas nurodymas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį panaikino ir apylinkės teismo nutarimą paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-24-495/2023

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 37 straipsnio taikymas

Dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo

Prokurorė kasaciniame skunde teigė, kad teismų išvados dėl BK 281 straipsnio 3 dalyje nurodyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu buvo padarytos nesant BK 37 straipsnyje nustatyto pagrindo, todėl prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Kasacinis teismas nurodė, kad sprendžiant atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės klausimą BK 37 straipsnio pagrindu tiek subjektyvieji, tiek objektyvieji nusikaltimo sudėties požymiai yra lygiaverčiai ir turi būti įvertintas jų visetas. Tik visapusiškas nusikaltimo sudėties požymių ir jų ypatybių įvertinimas leidžia pagrįstai spręsti apie veikos pavojingumą ir atitinkamai daryti išvadą dėl šios mažareikšmiškumo. Jei asmens padarytoje veikoje yra nusikaltimo sudėties požymių, rodančių šios veikos pavojingumą, toks nusikaltimas negali būti pripažintas mažareikšmiu, net jei vienas ar keli nusikaltimo požymiai savarankiškai galėtų būti vertinami kaip mažareikšmiai.

Teisėjų kolegija sutiko su žemesniųjų instancijų teismų vertinimu, kad kaltinamojo veikos padarymo ir priežastinio ryšio nustatytos aplinkybės šioje byloje atspindi mažesnę įvykdytos veikos pavojingumo laipsnį, tačiau, kasacinio teismo nuomone, teismai netinkamai vertino nusikaltimo pažeistų baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių ir kilusių padarinių reikšmę – jų svarba teismų sprendimuose liko neaparta ir detalai neįvertinta, suteikiant prioritetą kaltinamojo veikai, kaltę ir priežastinį ryšį apibūdinančioms aplinkybėms. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagrindinis tiesioginis BK 281 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos objektas yra kelių transporto eismo saugumas, papildomas – žmogaus sveikata, kuri neabejotinai yra viena svarbiausių baudžiamojo įstatymo ginamų vertybių, užtikrinanti žmogiškąjį orumą įvairiose socialinio gyvenimo srityse. Atitinkamai sprendžiant nusikaltimo mažareikšmiškumo klausimą itin atidžiai turi būti įvertintas šiam teisiniam gėriui padaryto pažeidimo laipsnis bei apimtis. Kasacinio teismo praktikoje yra ne kartą nurodyta, kad veikos, kuriomis buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai, paprastai neturėtų būti pripažintos mažareikšmėmis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje yra padaryta žala vienai iš svarbiausių baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių, t. y. žmogaus sveikatai, kuriai sukeltas ir didžiausias pažeidimo laipsnis – sunkus sutrikdymo mastas. Nukentėjusiajam konstatuoti ne tik momentiniai

sužalojimai, pasireiškę kūno audinių vientisumo ir jų funkcijų sutrikdymu, bet ir liekamieji reiškiniai, pasekmės, kurios bus juntamos visą gyvenimą. Šios aplinkybės, teisėjų kolegijos nuomone, paneigia nusikaltimo vertinimą kaip tik formaliai pažeidžiantį baudžiamąjį įstatymą. Aptariamam atveju kilę padariniai tiksliai nusako tiek pavojingumo pobūdį (fizinė žala sveikatai), tiek pavojingumo laipsnį (sunkus sveikatos sutrikdymas), o pastarieji atspindi materialųjį nusikaltimo sąvokos momentą, išreiškiantį socialinę nusikaltimo esmę, – nusikaltimu laikoma ne tik teisei priešinga, bet ir pavojinga veika. Tokios nusikalstamos veikos pripažinimas mažareikšme prieštarautų objektyviam veikos mažareikšmiškumo kriterijui, kuris reiškia, kad nusikalstama veika nesukėlė realios žalos baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms arba ta padaryta žala yra nežymi. Dėl nurodytų priežasčių kasacinis teismas nusprendė, kad kaltinamojo padarytas nusikaltimas negali būti pripažintas mažareikšmiu. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės turi reikšmės skiriant bausmę, t. y. šios rūšį ir dydį, bet ne sprendžiant dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, todėl nukentėjusiojo rizikingi veiksmai, pasireiškę Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) pažeidimu, kuriems žemesniųjų instancijų teismai suteikė didelę reikšmę taikydami BK 37 straipsnį, turėtų būti vertinami atsakomybę lengvinančios aplinkybės (BK 59 straipsnio 1 dalies 6 punktas) kontekste.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas apygardos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-628/2023

BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkto taikymas

Dėl baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės – kaltininko prisipažinimo padarius baudžiamojo įstatymo nurodytą veiką ir nuoširdaus gailėjimosi – taikymo

Nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria pašalinta nuteistojo BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė – prisipažinimas padarius nusikalstamą veiką ir nuoširdus galėjimasis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai aiškino ir taikė BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Byloje nustatyta, kad nuteistasis pripažino tik tas aplinkybes, kurios nekelia jokių klausimų, t. y. tai, kad jis, išvažiavęs į priešpriešinę eismo juostą, trenkėsi į priešais atvažiuojantį automobilį, o po šio smūgio nukentėjusiųjų automobilis trenkėsi į kitą, nuteistojo anksčiau aplenktą, transporto priemonę, ir dėl smūgio metu patirtų sužalojimų žuvo priešais važiuojusio automobilio vairuotojas ir keleiviai. Vis dėlto, nesutikdamas su byloje nustatytomis jo vairuojamo automobilio išvažiavimo į priešpriešinę eismo juostą priežastimis, teisėjų kolegijos nuomone, nuteistasis iš esmės nesutiko ir su padarytu KET pažeidimu (atliktu lenkimo manevru pavojingame, slidžiame kelio ruože, kur tai daryti buvo draudžiama), ir su jo kalte dėl eismo įvykio kilimo. Teismai nustatė, kad būtent šiurkštus KET reikalavimų pažeidimas lėmė eismo įvykio kilimą ir lemia nuteistojo kaltę. Jeigu byloje būtų nustatyta, kad tokį nuteistojo manevrą kelyje lėmė neatsakingas ar pavojingas prieš jį važiuojančio automobilio stabdymas, keistųsi ir nuteistojo veikslių teisinis vertinimas. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad nuteistasis, nesutikdamas su teismų nustatytomis aplinkybėmis, nors tiesiogiai to ir nepažymėjo, arba vertino savo veiksmus kaip būtinus susiklosčiusioje situacijoje, taigi, tuo pat metu teisėtus; arba siekė, kad būtų nustatyta kita kilusio įvykio priežastis (pvz., kitų vairuotojų galimai padaryti KET pažeidimai). Kartu teisėjų kolegija atmetė kasacinio skundo argumentą, kad nesutikimas su lenkimo manevro konstatavimu yra teisės, o ne fakto klausimas. Kasacinio teismo vertinimu, vien tai, kad lenkimo manevrą apibrėžia KET nuostatos, nereiškia, kad šis klausimas tampa teisės klausimu. Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad nuteistasis, nors ir išreiškė gailėjimąsi dėl kilusių padarinių, yra linkęs savo veiksmus pateisinti nepalankiai susiklosčiusiomis aplinkybėmis (tariamam kitos transporto priemonės stabdymu). Tokiu nuteistojo sąlyginu prisipažinimu ir gailėjimusi nebuvo įtikinti ir nukentėjusieji.

Taigi kasacinis teismas padarė išvadą, kad nuteistasis proceso metu pripažino iš esmės tik jo padarytos nusikalstamos veikos paskutinę stadiją ir veikos padarinius, tačiau nepripažino, kad pavojingai elgėsi kelyje, kai šiurkščiai pažeisdamas KET reikalavimus atliko lenkimo manevrą. Tokia nuteistojo pozicija dėl jam pareikšto kaltinimo paneigia galimybę pripažinti jo baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe tai, kad jis pripažįsta padaręs nusikalstamą veiką ir nuoširdžiai gailisi.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-132-976/2023

BK 60 straipsnio 1 dalies 11 punkto taikymas

Dėl baudžiamąją atsakomybę sunkinančios aplinkybės – sunkių padarinių atsiradimo – taikymo

Nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria jo ginamajam konstatuota BK 60 straipsnio 1 dalies 11 punkte nurodyta baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė – dėl padaryto BK 281 straipsnio 5 dalyje nurodyto nusikaltimo atsiradę sunkūs padariniai (penkių žmonių žūtis).

Kasacinis teismas išaiškino, kad, pagal gramatinį BK 281 straipsnio 5 dalies dispozicijos aiškinimą, ji apima tik vieno žmogaus žūtį, tačiau ją aiškinant sistemiškai ir tais atvejais, kai dėl kaltininko kaltės žūva daugiau nei vienas žmogus, tokia jo veika vis tiek kvalifikuojama pagal BK 281 straipsnio 5 dalį. BK 60 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad skirdamas bausmę teismas neatsižvelgia į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri įstatyme nustatyta kaip nusikaltimo sudėties požymis. Neginčytina, kad ir vieno žmogaus žūtis yra sunkus nusikalstamos veikos padarinys bendrąja prasme, tačiau dviejų ar daugiau žmonių žūtis, nors ir nekeičia padarytos veikos kvalifikacijos, didina veikos pavojingumą ir, atsižvelgiant į veikos pobūdį ir padarinių kilimo priežastis, teismo gali būti pripažįstama atsakomybę sunkinančia aplinkybe.

Teisėjų kolegija nustatė, kad, konstatuodamas baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, apeliacinės instancijos teismas įvertino nuteistojo veiksmus, veikos pobūdį ir kitas reikšmingas aplinkybes – pažymėjo, kad nuteistasis šiurkščiai pažeidė KET reikalavimus, ignoravo kitų eismo dalyvių saugumą, neįvertino sudėtingų eismo sąlygų ir atliko lenkimo manevrą ten, kur jį draudė kelio ženklai. Nors apeliacinės instancijos teismas išsamiai nepagrindė kilusių padarinių kaip sunkių, tačiau, kasacinio teismo vertinimu, šioje byloje jie yra akivaizdūs ir be papildomo jų aptarimo – penkių jaunų asmenų žūtis vienareikšmiškai yra sunkūs padariniai. Teisėjų kolegija iš dalies sutiko su kasacinio skundo argumentu, kad nuteistasis negalėjo numatyti, jog priešais atvažiuojančiu automobiliu važiuos penki žmonės, tačiau kasacinis teismas nusprendė, kad tai nesudaro pagrindo kitaip vertinti kilusių padarinių, nes: 1) nuteistasis, šiurkščiai pažeisdamas KET reikalavimus ir atlikdamas draudžiamą lenkimo manevrą, apskritai nevertino (arba tikėjosi išvengti) galimybės susidurti su kitu automobiliu, taigi, ir nesiekė bent (ir) vieno asmens žūties; 2) priešpriešais atvažiuojančiu automobiliu važiuojančių žmonių skaičius neturėjo ir negalėjo turėti jokios įtakos nuteistojo veiksmams, niekaip neprisidėjo prie eismo įvykio kilimo tikimybės ar šios tikimybės nepadidino; 3) kaltininkas neturi jokio objektyvaus pagrindo vadovautis subjektyvia prezumpcija, kad kitoje transporto priemonėje važiuoja tik vienas žmogus; 4) vadovaujantis kasatoriaus argumentais, žuvusių asmenų skaičius apskritai turėtų būti vertinamas kaip abejonė, aiškinama kaltininko naudai, o tai eliminuotų galimybę individualizuoti baudžiamosios atsakomybės taikymą kaltininkui.

Taigi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistojo veika aptariamam atveju sukėlė sunkius padarinius – penkių žmonių žūtį, ir tai apeliacinės instancijos teismo buvo tinkamai įvertinta kaip nuteistojo baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė, nurodyta BK 60 straipsnio 1 dalies 11 punkte.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-132-976/2023

BK 63 straipsnio, 147 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl veikos pripažinimo tęstine ir bausmės

Aptariama baudžiamoji byla buvo atnaujinta dėl aiškiai netinkamo baudžiamąjį įstatymo taikymo bendrinant nuteistajam keliais nuosprendžiais skirtingose baudžiamosiose bylose paskirtas bausmės.

Teisėjų kolegija nurodė, kad veiksmai su skirtingais (alternatyviais) nusikaltimo dalykais gali būti laikomi pavieniu tęstiniu nusikaltimu ir kvalifikuojami pagal vieną BK straipsnį (ar jo dalį), jeigu juos jungia bendras kaltininko sumanymas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad aptariamam atvejui abu nuteistojo padaryti prekybos žmonėmis nusikaltimai atitinka tęstinės nusikalstamos veikos sąvokos turinį ir yra pagrindas pripažinti, kad nuteistasis padarė vieną tęstinę – BK 147 straipsnio 2 dalies sankcijoje nurodytą nusikalstamą veiką. Abiejose bylose nustatyta, kad nuteistasis prekybą žmonėmis vykdė atlikdamas bausmę Marijampolės pataisos namuose, prekyba žmonėmis buvo vykdoma jo bendrininkams verbuojant, gabenant asmenis į Vokietiją ir siekiant juos išnaudoti nusikalstamoms veikoms – sukčiavimams daryti, vienoje byloje nustatytos nusikalstamos veikos laikas apima kitoje byloje nustatytą nusikalstamos veikos laiką. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 147 straipsnio 2 dalyje nustatyta prekybą žmonėmis kvalifikuojanti aplinkybė – kai veika padaryta dviem ar daugiau nukentėjusių asmenų. Šios kvalifikuojančios aplinkybės (kaip ir kitų šioje straipsnio dalyje nurodytų) nustatymas lemia pačios veikos priskyrimą labai sunkių nusikaltimų kategorijai ir atitinkamai griežtesnės sankcijos taikymą. Be to, prekybos žmonėmis teisinė samprata, kurią sudaro veiksmai, kuriais siekiama įtraukti asmenį į išnaudojimą (verbavimas, gabenimas, laikymas nelaisvėje ir kt.), savaime suponuoja tokios nusikalstamos veiklos daugiaepizodiškumą ir tęstinumą. Taigi, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, iš pačios prekybos žmonėmis nusikaltimo sudėties išplaukia, kad pirmiau nurodyti veiksmai, padaryti net ir prieš kelis nukentėjusiuosius, esant bendrai tyčiai taip veikti, pripažintini viena tęstine nusikalstama veika, nurodyta BK 147 straipsnio 2 dalyje.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad galimos tokios teisinės situacijos, kai asmeniui, per neilgą laikotarpį padarius vienerūšes nusikalstamas veikas, ikiteisminiai tyrimai, o kartu ir baudžiamosios bylos yra išskiriami (išskaidomi) į kelis savarankiškus ikiteisminius tyrimus, kelias baudžiamąsias bylas ir už šių nusikalstamų veikų padarymą kaltininkas yra nuteisiamas ne vienu nuosprendžiu, o keliais. Tokia situacija yra galima ir ne visais atvejais reiškia *non bis in idem* (draudimo bausti du kartus už tą pačią nusikalstamą veiką) principo pažeidimą. Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje įtvirtintą *non bis in idem* principą, laikosi pozicijos, kad paminėtas straipsnis negali būti aiškinamas tiek plačiai, kad būtų draudžiamas pakartotinis nuteisimas už elgesį, kuris pasireiškė kelis skirtingus kartus, net jei jo esmė tokia pati, kaip ir ankstesnio. Kitaip tariant, keli elgesio epizodai laiko ir erdvės požiūriu nėra vieningi (nesudaro vientisos veikos), o yra skirtingi tokio paties elgesio pasireiškimo atvejai.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors BPK nurodo galimybę atskirti (ar išskirti) bylas, tokiai praktikai nepritartina, ypač tais atvejais, kai asmuo per neilgą laikotarpį padaro kelias nesudėtingas nusikalstamas veikas. Tačiau jeigu tokia teisinė situacija, kuri yra nulemta atitinkamų valstybės institucijų veikimo (neveikimo), susidaro, ji negali tapti priežastimi, dėl kurios būtų pasunkinta kaltininko teisinė padėtis, taip pat ir galutinės subendrintos bausmės už padarytas nusikalstamas veikas paskyrimo aspektu. Apžvelgiamu atveju bylos, kuriose asmuo buvo nuteistas už prekybą žmonėmis, ikiteisminio tyrimo stadijoje buvo atskirtos dėl procesinių sumetimų, o ne dėl iš esmės skirtingo šio nuteistojo padarytų nusikalstamų veikų turinio. Tyrimų atskyrimo pagrindu tapo tai, kad prekyba žmonėmis buvo vykdoma skirtingų sudėčių organizuotų grupių, verbuojant ir siekiant išnaudoti skirtingus nukentėjusiuosius, todėl kai kurių įtariamųjų nusikalstamoms veikoms ištirti reikėjo daugiau laiko. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturėjo pagrindo pripažinti, kad atskiriant bylas buvo pažeisti BPK reikalavimai, tačiau jis pažymėjo, kad ir šiuo atveju procesinis bylų atskyrimas neturėtų dirbtinai bloginti kaltinamojo (nuteistojo) teisinės padėties. Teisėjų kolegijos vertinimu, jeigu abiejose bylose nuteistajam pagal BK 147 straipsnio 2 dalį inkriminuotos

nusikalstamos veikos būtų nagrinėjamos vienoje byloje, būtų buvęs pagrindas jo veiką pripažinti tęstine nusikalstama veika ir skirti vieną bausmę. Šiame kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad BK nenustato tvarkos, kaip turėtų būti bendrinamos bausmės, kai asmuo ne vienu, o keliais nuosprendžiais nuteisiamas už atskirus tęstinės nusikalstamos veikos epizodus. Tokiais atvejais sprendami, kurį bausmių bendrinimo būdą aptariamais atvejais pasirinkti – visišką, dalinį bausmių sudėjimą ar bausmių apėmimą, teismai turi laikytis BK 63 straipsnyje nustatytų taisyklių ir atsižvelgti į kiekvienoje konkrečioje byloje nustatytas aplinkybes. Pagrindinis kriterijus, į ką turi būti atsižvelgiama bendrinant bausmes tokiais atvejais ir pasirenkant bausmių bendrinimo būdą, turėtų būti vertinimas to, kokia galutinė bausmė pagal teismų nustatytas faktines aplinkybes būtų paskirta priimant vieną nuosprendį. Bet kuriuo atveju, teisėjų kolegijos nuomone, bylų išskyrimas neturėtų lemti, kad už tęstinę nusikalstamą veiką paskirta galutinė subendrinta bausmė būtų griežtesnė nei ta bausmė, kuri galėtų būti paskirta, jei veika būtų dirbtinai neišskaidyta ir teismo įvertinta priimant vieną nuosprendį.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pakeitė apygardos teismo nutartį, kuria buvo subendrintos dviem nuosprendžiais skirtingose baudžiamosiose bylose nuteistajam paskirtos bausmės, ir nuteistajam paskyrė galutinę subendrintą bausmę – laisvės atėmimą dešimčiai metų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-5-719/2023

BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl turto konfiskavimo

Kasatorius teigė, kad iš jo nepagrįstai išieškota automobilio vertė atitinkanti pinigų suma, nes automobilis jam priklausė nuosavybės teise, todėl būtų jis ir turėjo būti konfiskuotas.

Žemesniųjų instancijų teismai automobilio kaip nusikaltimo priemonės vertės konfiskavimą BK 72 straipsnio 5 dalies pagrindu pagrindė tuo, jog pats automobilis eismo įvykio metu buvo stipriai apgadintas, todėl jo konfiskuoti netikslinga, nes nebūtų galimybės jį realizuoti.

Kasacinis teismas konstatavo, kad toks teismų sprendimas neatitiko turto konfiskavimo tikslų ir BK 72 straipsnio 5 dalyje nustatytų sąlygų. Teisėjų kolegija nurodė, kad turto konfiskavimo kaip baudžiamojo poveikio priemonės paskirtis yra ne nubausti nusikaltimą padariusį asmenį, bet panaikinti galimybę jam ar kitiems asmenims turėti iš nusikalstamos veikos gautą turtinę naudą, daryti atitinkamą prevencinį poveikį taip veikti linkusiems asmenims, taip pat išimti iš apyvartos turtą, kuris naudojamas nusikalstamai veikai daryti, užkirsti kelią toliau naudoti šį turtą tokiais tikslais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nusikalstamos veikos padarymo priemonės, kitaip nei rezultato, konfiskavimo tikslas – pirmiausia atimti galimybę dar kartą panaudoti šią priemonę nusikalstamais tikslais, todėl teismas pirma privalo įvertinti galimybę tokį turtą konfiskuoti natūra, remdamasis BK 72 straipsnio 1–4 dalimis, ir, tik nesant tokios galimybės arba kai dėl tam tikrų priežasčių tai netikslinga, turėtų spręsti klausimą dėl konfiskuotino turto vertės išieškojimo, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 5 dalimi. Tais atvejais, kai nusprendžiama konfiskuoti turto vertę dėl konfiskavimo natūra netikslingumo, turi būti įsitikinta, kad toks sprendimas atitinka turto konfiskavimo tikslus, ir turi būti pateikti įtikinami tokio sprendimo motyvai. Kasacinis teismas nurodė, kad nepritaria tokioms praktikoms, kai turto vertė konfiskuojama vien tik todėl, kad dėl ilgai trunkančio ikiteisminio tyrimo tokio turto natūra nepavyko išsaugoti ar jis nuvertėjo, kad teisėsaugos institucijos nesudarė sąlygų konfiskuoti turtą natūra, nors tokių galimybių turėjo, ir pan.

Teisėjų kolegija nurodė, kad aptariamam atveju automobilis priklausė pačiam nuteistajam ir buvo jo panaudotas darant nusikaltimus. Kasacinis teismas konstatavo, kad nusikaltimų priemonės gražinimas nuteistajam ir sprendimas išieškoti iš nuteistojo jos vertę vien dėl to, kad tokį (sugadintą) automobilį bus sudėtinga realizuoti, neatitiko nei turto konfiskavimo teisinės paskirties, nei BK 72 straipsnio 5 dalyje nustatytų sąlygų. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo vertinimas, jog nėra galimybių realizuoti konfiskuotiną turtą, nėra kliūtis tokį turtą konfiskuoti natūra.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo procesinius sprendimus konfiskuodama automobilį natūra, o ne jo vertę.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-788/2023

BK 179 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl BK 179 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo dalyko

Kasaciniuose skunduose prokurorė ir civilinės ieškovės atstovas advokatas teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas du fizinius asmenis pagal BK 179 straipsnio 2 dalį, o juridinį asmenį – pagal BK 20 straipsnio 2 dalį, 179 straipsnio 2 dalį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Pasak kasatorių, šis teismas padarė neteisingas išvadas, kad nuotekos nėra BK 179 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos dalykas, nes nuotekų šalinimo ir tvarkymo santykiuose įmonė, kuri priima ir tvarko nuotekas, netiekia kitai šių santykių šaliai jokios su tuo susijusios energijos ar ekonominę vertę turinčių dalykų; dėl to neteisėtas prisijungimas prie nuotekų tinklo, padarant dėl to kitam asmeniui turtinę žalą, baudžiamosios atsakomybės pagal šį BK straipsnį neužtraukia.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 179 straipsnyje nurodyto nusikaltimo objektas – nuosavybės ir kitos turtinės teisės, kurios pažeidžiamos neteisėtu neatlygintinu naudojimu turtu. Šio nusikaltimo dalykas yra turtas ir paslaugos, kuriais neteisėtai naudojasi kaltininkas. Kai kurios iš šių turto ir paslaugų rūšių nurodytos baudžiamajame įstatyme: elektros ar šilumos energija, dujos, vanduo, telekomunikacijos, tačiau šis turto ir paslaugų rūšių sąrašas nėra baigtinis – BK 179 straipsnyje minimi ir „kiti ekonominę vertę turintys dalykai“. Ekonominė vertė yra turiningoji turto savybė, pasireiškianti kaip galimybė įvertinti tam tikrą dalyką visuotiniu turto ekvivalentu – pinigais. Taigi BK 179 straipsnyje nurodyto nusikaltimo dalykas, be jau įstatyme išvardytų konkrečių turto ir paslaugų rūšių, gali būti turtas ir paslaugos, kuriuos galima įvertinti pinigais. Taip pat teisėjų kolegija nusprendė, kad šia veika gali būti pažeistos ir tiekėjo prievolinės kilmės (reikalavimo) teisės, kai teisėtas tiekiamo turto ar paslaugų vartotojas įvairiais būdais vengia mokėjimų.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad civilinė ieškovė už tam tikrą piniginių mokesčių per tiekimo linijas juridiniam asmeniui teikė ekonominę vertę (t. y. įvertintą pinigais) turinčią nuotekų tvarkymo paslaugą, o juridinis asmuo šia paslauga naudojosi, konstatavo, kad pirmosios, o ne apeliacinės instancijos teismas padarė teisingas išvadas, jog nuotekų tvarkymo paslauga yra BK 179 straipsnio dalykas, t. y. kitas ekonominę vertę turintis dalykas. Kartu teisėjų kolegija nutartyje pažymėjo, kad BK 179 straipsnyje nustatyta veika objektyviai pasireiškia neteisėtu ir neatlygintinu naudojimu turtu ir paslaugomis. Neatlygintinas naudojimas reiškia, kad kaltininkas nesumoka tiekėjui arba teisėtam vartotojui už suvartotą turtą ir (ar) paslaugą, taip pat neatsilygina kitu sutartu būdu. Ši veika gali būti padaroma alternatyviais būdais: 1) neteisėtai (anonimiškai) prisijungiant prie energijos tiekimo linijos, ryšių tinklo, saugyklos; 2) iškraipant skaitiklių, skirtų suvartoto turto apskaitai, rodmenis (kai turtas tiekiamas pagal sutartį su vartotoju); 3) bet kuriuo kitu neteisėtu būdu. Būtinai objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, be kita ko, yra turtinė žala kitam asmeniui ir priežastinis ryšys tarp neteisėto naudojimosi tiekiamu turtu ir (ar) paslauga ir kilusios žalos. Turtinės žalos turinį gali sudaryti: 1) tiesioginis turto savininko ar valdytojo (tiekėjo) tiekiamo turto praradimas; 2) turto savininko ar valdytojo (tiekėjo) negautos pajamos; 3) teisėto turto vartotojo piniginės prievolės atsiradimas arba padidėjimas, kai kaltininkas naudojasi tiekiamu turtu ir (ar) paslauga jo sąskaita.

Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad dviejų fizinių asmenų ir juridinio asmens veiksmai atitinka BK 179 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėtį, nes jie bendrai tyčia: 1) neteisėtai, t. y. apeidami civilinės ieškovės nuotekų apskaitos prietaisą, taip iškraipydami nuotekų apskaitos prietaisų rodmenis ir atimdami iš civilinės ieškovės galimybę patikrinti išleidžiamų nuotekų kiekį ir atitinkamai teisingai apskaičiuoti už jas teikiamų tvarkymo paslaugų mokėjimų dydį, ir 2) neatlygintinai, t. y. nesumokėdami už į nuotekų šalinimo sistemą išleistų ir neapskaitytų nuotekų

tvarkymo paslauga, 3) naudojosi kitu ekonominę vertę turinčiu dalyku – civilinės ieškovės teikiama nuotekų tvarkymo paslauga ir dėl to 4) civilinei ieškovei padarė didelę turtinę žalą, nes ji negavo pajamų už juridinio asmens faktiškai išleistų, tačiau neapskaitytų nuotekų kiekį ir jų tvarkymo paslaugas.

Dėl baudžiamosios ir kitų teisinės atsakomybės rūšių atribojimo

Kasacinis teismas, be kita ko, pasisakė ir dėl baudžiamosios ir kitų teisinės atsakomybės rūšių atribojimo kriterijų nagrinėjamoje byloje. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad esant įvairiems nedideliems sutarties pažeidimams (pavyzdžiui, neteisingas mokėjimo sumos apskaičiavimas, nemokėjimas laiku už suteiktus dalykus) pirmiausia turi būti taikoma civilinė atsakomybė, o esant kreditoriaus padėties apsunkinimo ar apgaulės požymiams (pavyzdžiui, prireikia kreiptis į policiją, kad būtų nustatytas kaltininkas, dėl skaitiklių rodmenų iškraipymo tampa neįmanoma nustatyti, kiek iš tikrųjų buvo suvartota turto, vartotojas sąmoningai neįsileidžia tiekėjo atstovų patikrinti skaitiklių rodmenų) – baudžiamoji atsakomybė. Pagrindinės sąlygos taikyti ne civilinę, bet baudžiamąją atsakomybę yra: BK 179 straipsnyje apibrėžti neteisėti veikos padarymo būdai; veikos neatlygintinumas ir turtinės žalos padarymas; esmingai apsunktos kreditoriaus teisės atkurti padarytą žalą civilinio proceso priemonėmis (paprastai siejamos su kaltininko anonimiškumu ar veiksmų slaptumu); tarp šalių turi būti atsiradę sutartiniai civiliniai santykiai.

Byloje du fiziniai asmenys nuo pat neteisėtų veiksmų užfiksavimo momento ėmėsi aktyvių veiksmų nusikalstamos veikos padarymui užmaskuoti, civilinės ieškovės teisių atkūrimas ir žalos atlyginimas tapo įmanomi tik kreipiantis į teisėsaugos institucijas, pats nusikaltimas išaiškintas ir tikrosios veikos padarymo aplinkybės nustatytos atlikus sudėtingą ikiteisminį tyrimą. Dviejų fizinių asmenų ir juridinio asmens bendrais neteisėtais veiksmais buvo padaryta didelė turtinė žala, kuri yra BK 179 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos, o ne ANK 332 ar Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 99° straipsnio požymis. Taigi teisėjų kolegija, atsižvelgusi į nuteistųjų padarytų veiksmų pavojingumą apibūdinančių požymių visumą, į tai, kad tokiais jų veiksmais buvo apsunktas civilinės ieškovės pažeistų teisių gynimas civilinėmis teisinėmis priemonėmis, padarė išvadą, jog, priešingai nei nurodė apeliacinės instancijos teismas, jų veiksmai užtraukia ne civilinę ar administracinę, o baudžiamąją atsakomybę.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas du fizinius asmenis pagal BK 179 straipsnio 2 dalį, o juridinį asmenį – pagal BK 20 straipsnio 2 dalį, 179 straipsnio 2 dalį, padarė neteisingas išvadas dėl objektyviojo požymio – dalyko – jų veiksmuose nebuvimo ir taip netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK 179 straipsnio 2 dalį. Dėl to teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-303/2023

BK 182 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl sukčiavimo dalyko ir apgaulės turinio

Kasatorius, nesutikdamas su jo veiksmų kvalifikavimu pagal BK 182 straipsnio 1 dalį, teigė, kad jo veikoje nebuvo būtinojo sukčiavimo sudėties požymio – sukčiavimo dalyko, t. y. svetimo kaltininkui turto. Nuteistojo nuomone, nukentėjusiajam priklausiusi ir į kasatoriaus sugyventinės ūkį atklydusi limuzinų veislės telyčia buvo bešeimininkis ir bepriežiūris gyvūnas, kuris įstatymo nustatyta tvarka tapo jo sugyventinės nuosavybe; padėdamas sugyventinei pagauti ir pakrauti į pirkėjo transportą šią telyčią, jis veikė būdamas įsitikinęs, kad telyčios savininkas yra ne nukentėjusysis, o nuteistojo sugyventinė.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad asmuo, sulaukęs bepriežiūrį ar priklydusį naminių gyvūną, privalo tuojau pranešti apie tai gyvūno savininkui ir grąžinti jam gyvūną arba, jei jam nežinomas

gyvūno savininkas, per tris dienas pranešti apie gyvūno sulaikymą policijai ar savivaldybės institucijai. Nuosavybės teisę į tokius gyvūnus juos sulaikęs asmuo gali įgyti tik tuo atveju, kai a) esant nežinomam gyvūno savininkui, gyvūnas perduodamas išlaikyti bei naudotis jį sulaikiusiam asmeniui tol, kol bus surastas gyvūno savininkas, ir b) beprižiūrių ir priklydusių darbinių gyvulių bei galvijų (ir jų prieauglio) savininkas nepaaiškėja per vieną mėnesį nuo jų perdavimo išlaikyti ir naudotis dienos. Teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje tokių aplinkybių nenustatyta.

Kasacinis teismas nurodė, kad teisės požiūriu daiktas jį suradusiam asmeniui nėra svetimas tada, kai jis yra šeimininkis, t. y. daiktas neturi savininko arba jo savininkas nėra žinomas. Šeimininkiai daiktai gali būti gyvūnai ar negyvi kilnojantieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis (CK 4.57 straipsnio 1 ir 3 dalys). Šeimininkio daikto suradimas ir jo pasisavinimas, kaip ir atsitiktinai asmeniui patekusio svetimo turto pasisavinimas, nelaikomas turto pagrobimu. Tokiais atvejais galima civilinė atsakomybė už CK 4.61 ir 4.62 straipsniuose įtvirtintos pareigos grąžinti daiktą savininkui arba pranešti apie tai policijai ar savivaldybės institucijai nevykdymą. Baudžiamoji atsakomybė už rasto ar atsitiktinai asmeniui patekusio turto pasisavinimą galima tik tuo atveju, kai šis turtas turi didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę ar didelę turtinę vertę (BK 185 straipsnis). Tačiau kai asmuo užvaldo ne šeimininkį, bet laikinai be priežiūros paliktą svetimą turtą, šiais veiksmais nutraukdamas teisėtą šio turto valdymą, veikia atitinka vagystės požymius. Pamestas daiktas ar priklydęs gyvūnas jį suradusiam asmeniui yra svetimas turtas, jei to turto savininkas tam asmeniui yra žinomas arba iš tam tikrų daikto savybių lengvai identifikuojamas. Aptariamam atveju į nuteistojo sugyventinės ūkį priklydusios limuzinų veislės telyčios savininkas buvo nukentėjęs ir tai kasatoriui buvo gerai žinoma, todėl teisėjų kolegija nusprendė, kad kasatoriui nebuvo jokio teisinio pagrindo manyti, kad į jo sugyventinės ūkį priklydusi limuzinų veislės telyčia tapo jos nuosavybe. Taigi kasacinis teismas atmetė kaip nepagrįstą kasacinio skundo argumentą tuo aspektu, kad kasatoriaus veikoje nėra būtinojo sukčiavimo sudėties požymio – sukčiavimo dalyko (svetimo kaltininkui turto).

Tačiau kartu teisėjų kolegija *ex officio* (iš pareigos) atkreipė dėmesį, kad teismai, priimdami kasacine tvarka skundžiamus sprendimus dėl kasatoriaus veiksmų kvalifikavimo pagal BK 182 straipsnio 1 dalį, neatskleidė šio nusikaltimo sudėties buvimo nuteistojo veikoje ir įrodymais nepagrindė savo išvadų, kad nuteistojo veiksmai turi visus sukčiavimo sudėties požymius. Byloje nustatyta, kad nuteistasis, sugavęs nukentėjusiajam priklausančią limuzinų veislės telyčią, išsegė iš jos ausies įsagą ir įsegė sugyventinės bandoje registruoto kito (kritusio) galvijo įsagą, ir kartu su sugyventine šį galviją pardavė pirkėjui. Teismai padarė išvadą, kad nuteistasis, sukeisdamas galvijų įsagus, savo ir sugyventinės naudai įgijo svetimą turtą; sukčiavimo požymį – esminę apgaulę – teismai susiejo su trečiųjų asmenų, t. y. galvijus supirkusios įmonės, suklaidinimu, lėmusiu jos darbuotojo veiksmu. Tuo tarpu kasacinis teismas pažymėjo, kad apgaulė sukčiaujant paprastai yra naudojama prieš turto savininką, teisėtą valdytoją, asmenį, kurio žinioje yra turtas, ar asmenį, turintį teisę priimti privalomus vykdyti sprendimus, taip siekiant jį suklaidinti ir pačiam kaltininkui perleisti turtą ar turtinę teisę į jį. Apgaulės būdų gali būti labai įvairių, tačiau bet kurios sukčiavimo veikos apgaulės turiniui būdinga tai, kad kaltininko panaudota apgaulė yra suklaidinamas turto valdytojas, o kaltininkas dėl panaudotos apgaulės įgyja svetimą turtą. Aptarimoje byloje tokių aplinkybių, kad prieš nukentėjusį būtų panaudota apgaulė, t. y. kad jis kaip nors būtų suklaidintas nuteistųjų, nenustatyta. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, bylą išnagrinėję teismai neatskleidė apgaulės, panaudotos prieš nukentėjusį, turinio, susiejant ją su nukentėjusiojo valia perduoti nuteistiesiems savo turtą (telyčią), nepasisakė, ar pagal byloje nustatytas aplinkybes nuteistiesiems inkriminuota veika atitinka BK 182 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėtį ir jos aiškinimą teismų praktikoje, savo išvadų šiuo aspektu nepagrindė.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas apygardos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-105-303/2023

BK 225 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl kyšio dalyko ir už jį siekiamo palankumo

Apžvelgiamoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 225 straipsnio 1 dalį už tai, kad iš kito asmens už pageidaujamą teisėtą veikimą vykdant savo įgaliojimus ir palankumą bendrovės atžvilgiu savo ir dar kito asmens naudai priėmė 186,19 Eur bendros vertės kyšį – dyzelinius degalus. Spręsdami dėl kyšio dalyko, taip pat kyšio davimo už palankumą bei tiesioginės tyčios, teismai padarė skirtingas išvadas: pirmosios instancijos teismas priėmė išteisinamąjį nuosprendį nenustatęs šių nusikalstamos veikos požymių kaltinamojo veikoje, apeliacinės instancijos teismas pripažino jį kaltu. Nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu prašė panaikinti apygardos teismo nuosprendį ir palikti galioti apylinkės teismo nuosprendį.

Kasacinis teismas nurodė, kad aptariamam atveju dyzeliniai degalai gali būti pripažįstami kyšiu, t. y. kyšininkavimo dalyku. Savivaldybės tarnautojams į asmeninius automobilius pilami degalai, už kuriuos sumoka bendrovės, su kuria savivaldybė yra sudariusi rangos sutarčių, darbuotojas, naudodamasis jo turima bendrovės degalų apmokėjimo kortele, negali būti laikomi parama savivaldybės organizuotam renginiui. Parama yra teikiama tam tikra forma ir tam tikru būdu.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad kyšininkavimo teisinė koncepcija nebekelia reikalavimo, kad kyšio gavėjas aiškiai nurodytų kyšio davėjui priežastį, dėl kurios šis turėtų duoti kyšį. Apie tai, už ką duodamas ir imamas kyšis, gali būti sprendžiama iš viso byloje nustatytų aplinkybių konteksto. Tačiau, nepaisant naujo, alternatyvaus požymio – kyšio ėmėjo palankumo kyšio davėjui ar tretiesiems asmenims – gana abstrakčios formuluotės, jį būtina nustatyti. Kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas įrodymus, kuriais pagrindė BK 225 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos būtinąjį požymį – kyšio priėmimą už pageidaujamą teisėtą veikimą vykdant savo įgaliojimus ir palankumą įmonei, nesilaikė įrodymų visumos vertinimo taisyklių, taip pat nesivadovavo *in dubio pro reo (visi neaiškumai ir netikslumai aiškinami kaltininko naudai)* principo reikalavimais ir nepagrįstai konstatavo, kad kaltinamojo veikoje yra visi kyšininkavimo požymiai. Kaip pagrįstai nustatė pirmosios instancijos teismas, objektyvūs bylos duomenys nepatvirtina jokio išskirtinio kaltinamojo palankumo įmonei. Nenustačius šio nusikalstamos veikos požymio, netenka svarstyti apie tiesioginės tyčios buvimą kaltinamojo veikoje. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad byloje įtikinamai nepaneigta kaltinamojo versija apie jo, kaip valstybės tarnautojo, suvokimą, kad jis elgėsi nors ir neteisėtai (galimai darydamas etikos arba drausminį pažeidimą), tačiau nenusikalstamai, įsipildamas į savo ir savo pavaldinio automobilius 186,19 Eur vertės dyzelinių degalų, o būtent jo netinkamai suvoktą galimybę gauti iš privačių asmenų materialią paramą natūra, siejant ją su savivaldybės renginių organizavimu.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas apygardos teismo nuosprendį panaikino ir apylinkės teismo nuosprendį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111-976/2023

BK 246 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl BK 246 straipsnio 1 dalies taikymo

Prokurorė kasaciniame skunde kėlė netinkamo BK 246 straipsnio 1 dalies taikymo klausimą. Kasatorės teigimu, apeliacinės instancijos teismo išvada, kad kaltinamojo veikoje nėra šio nusikaltimo dalyko – aprašyto, areštuoto ir kaltininkui patikėto turto arba turto, kuriam nustatytas laikinas nuosavybės apribojimas, yra nepagrįsta.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 246 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika yra trukdoma užtikrinti realų nusikaltimais padarytos žalos nukentėjusiesiems (civiliniams ieškovams) atlyginimą, taip pat turtinio pobūdžio bausmių ar baudžiamojo poveikio priemonių (baudos, turto konfiskavimo) įvykdymą. Todėl aprašyto ar areštuoto turto arba turto, kuriam nustatytas laikinas

nuosavybės teisės apribojimas, patikėjimas asmeniui yra specialus procesinis veiksmas, kuris įforminamas BPK ir (ar) CPK nustatyta tvarka ir kurio metu asmuo įgyja specialiojo subjekto statusą, t. y. tampa aprašyto, areštuoto turto arba turto, kuriam nustatytas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, saugotoju. Laikinas nuosavybės teisės apribojimas ikiteisminio tyrimo metu skiriamas tik prokuroro nutarimu civiliniam ieškiniui, galimam turto konfiskavimui ar išplėstiniam turto konfiskavimui užtikrinti (BPK 151 straipsnio 1 dalis). Tokio asmens turtas aprašomas, turto apraše nurodant aprašytų daiktų kiekį ir individualius požymius, prokuroro sprendimas dėl turto paėmimo ar perdavimo saugoti asmeniui kartu išaiškinant ir atsakomybę pagal BK 246 straipsnį už šio turto iššvaistymą ar paslėpimą ir paimant rašytinį pasižadėjimą; be to, tokiam asmeniui suteikiama teisė prokuroro nutarimą apskusti įstatyme įtvirtinta tvarka (BPK 151 straipsnio 4, 5 dalys). Iš esmės analogiški reikalavimai keliami ir areštuojant turtą civilinio proceso tvarka (CPK 675, 677, 678 ir kt. straipsniai). Taigi teisėjų kolegija pažymėjo, kad turto areštas procesine prasme suprantamas kaip kelių procesinių veiksmų visuma – turto aprašymas, arešto akto paskelbimas skolininkui (jeigu nėra galimybės paskelbti – turto arešto įregistravimas Turto arešto aktų registre) ir turto saugotojo paskyrimas. Tai reiškia, kad skolininko turto aprašymas BPK 246 straipsnio prasme yra neatskiriamas nuo šio turto arešto (CPK 675, 677 straipsniai, BPK 151 straipsnio 4 dalis).

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad po įvykio vietos (bendrovės teritorijos) apžiūros dėl šio procesinio veiksmo buvo surašytas apžiūros protokolas, jame užfiksuoti apžiūros duomenys, turintys reikšmės nusikalstamos veikos aplinkybėms nustatyti: vieta, objektas (dvi didelės iškasto grunto krūvos); rasto grunto krūvos patikėtos saugoti kaltinamajam, kol baigsis procesas. Kartu kaltinamajam išaiškinta atsakomybė pagal BK 246 straipsnį dėl aprašyto ar areštuoto turto, kuriam nustatytas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, perleidimo, paslėpimo, sunaikinimo ar sugadinimo, paimtas iš jo rašytinis pasižadėjimas saugoti šį turtą, kol baigsis procesas. Tačiau kaltinamasis jam paliktą saugoti gruntą sugadino, t. y. sumaišė su kitomis žemėmis (išstumė, panaudojo pylimo statybai). Dėl pareikšto kaltinimo pagal BK 246 straipsnio 1 dalį teismai priėmė skirtingus sprendimus: pirmosios instancijos teismas kaltinamąjį nuteisė, apeliacinės instancijos teismas išteisino.

Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad įvykio vietos apžiūros protokolas savo turiniu, reikšme ir pasekmėmis negali būti tapatinamas su asmens, kurio nuosavybės teisė laikinai ribojama, turto aprašu (apyrašu). Laikinas nuosavybės teisių apribojimas, kaip ir bet kuri kita procesinė prievartos priemonė, galimas tik siekiant procesinių tikslų (užtikrinti civilinį ieškinį, galimą turto konfiskavimą ir pan.) ir ikiteisminio tyrimo metu skiriamas tik prokuroro nutarimu. Akivaizdu, kad šioje byloje, siekiant nustatyti reikšmingas bylai aplinkybes, buvo atlikta įvykio vietos apžiūra, dėl jos buvo surašytas apžiūros protokolas, taip, kaip ir reglamentuota BPK 92, 179, 205, 207 straipsnių nuostatose. Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad daiktų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, procesinis įforminimas, laikymo tvarka ir terminai aptarti BPK 92–93 straipsniuose; tačiau galimi šiuose straipsniuose įtvirtintų nuostatų pažeidimai niekaip nėra siejami su baudžiamąja atsakomybe pagal BK 246 straipsnį. Todėl ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmai išaiškinant kaltinamajam atsakomybę pagal BK 246 straipsnį dėl aprašyto ar areštuoto turto, kuriam nustatytas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, perleidimo, paslėpimo, sunaikinimo ar sugadinimo bei paimant dėl to rašytinį pasižadėjimą teisiškai nėra reikšmingi. Aptariamam atveju joks turtas, už kurio perleidimą, paslėpimą, sunaikinimą ar sugadinimą grėstų atsakomybė pagal BK 246 straipsnį, nebuvo aprašytas, areštuotas, taip pat nebuvo nustatytas ir laikinas nuosavybės teisės į jį apribojimas, todėl kaltinamajam negalėjo būti taikoma baudžiamoji atsakomybė pagal BK 246 straipsnį už tokio turto sugadinimą.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, padaręs išvadą, jog kaltinamojo veiksmuose nėra BK 246 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo požymių, ir jį dėl šio kaltinimo išteisinęs, baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-303/2023

BK 270 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl BK 270 straipsnio 2 dalies taikymo

Nuteistųjų (bendrovės ir jos direktoriaus) gynėjas kasaciniame skunde kėlė klausimą dėl netinkamo BK 270 straipsnio 2 dalies taikymo, teigdamas, kad teismai nenustatė šios nusikalstamos veikos sudėties objektyviųjų (nusikalstamų nuteistųjų veiksmų, dėl jų kilusių padarinių, priežastinio ryšio tarp veikos ir padarinių) ir subjektyviojo (tyčios) požymių.

Kasacinis teismas išaiškino, kad BK 270 straipsnyje nurodyto nusikaltimo objektas yra aplinkos apsauga ir ekologinis saugumas; dalykas – aplinka ir gamtos išteklių. Objektyviąją nusikaltimo pusę apibūdina veika, padariniai ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Veika pasireiškia teisės aktų nustatytų aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo taisyklių pažeidimu. Šios taisyklės gali būti pažeidžiamos tiek veikimu, tiek ir neveikimu, kai neatliekamos iš tokių taisyklių kylančios pareigos. Šio straipsnio dispozicija yra blanketinė, dėl to kvalifikuojant veiką pagal BK 270 straipsnį reikia remtis aplinkos apsaugą reguliuojančiais teisės aktais, nustatančiais konkrečias leistino ar privalomo elgesio taisykles bei draudimus. Šiame straipsnyje nustatyti padariniai gali pasireikšti: 1) pavojaus daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai sukėlimu; 2) didelės žalos gyvūnijai, augalijai padarymo ar kitų sunkių padarinių aplinkai atsiradimo grėsmė (BK 270 straipsnio 1 dalis); 3) didelės žalos padarymu orui, žemei, vandeniui, gyvūnams ar augalams ar kitų sunkių padarinių aplinkai atsiradimu (BK 270 straipsnio 2 dalis). Aptariama nusikalstama veika gali būti padaroma tiek tyčia, tiek ir dėl neatsargumo.

Teisėjų kolegija nesutiko su kasacinio skundo teiginiais, kad nuteistieji nesukėlė jiems inkriminuotų padarinių – 4,808 tonos chromo išmetimo į aplinką, ir pažymėjo, kad vien dėl chromo išmetimo į aplinką, neatsiradus dėl šio veiksmo (neveikimo) jokių BK 270 straipsnio 2 dalyje nustatytų padarinių, baudžiamoji atsakomybė nekiltų. Aptariamoms veikoms (neveikimo) padariniai yra vertinimo dalykas. Vertinamojo nusikalstamos veikos sudėties požymio turinys įvertinamas *ad hoc (konkrečiai situacijai, tik šiuo atveju, tik šį kartą)*. Tai reiškia, kad šio požymio turinys atskleidžiamas, vertinant konkrečias bylos faktines aplinkybes. Teismas turi įvertinti, kokiai gyvūnijos ar augalijos rūšiai ir daliai atsirado grėsmė, gresiančios žalos aplinkai pobūdį, mastą ir pavojingumą, nukentėjusio gamtos išteklių atkūrimo galimybes, žalos dydžio piniginę išraišką ir kitas aplinkybes.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuteistieji, pažeisdami, taip pat ir sistemingai, teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo taisykles, neteisėtai į aplinką išmetė 4,808 tonas chromo su rauginimo skysčiais ir atliekomis, kuris, viena vertus, dėl savo toksiškumo, kancerogeniškumo, neurotoksinių savybių ir pan. galėjo būti žmogaus kvėpavimo takų, širdies kraujagyslių sistemos sutrikimo, distrofijos, odų alerginių reakcijų priežastis, o patekęs į gruntą ir paviršinius vandenius – ūmiai toksiškas (grunte pavojingas bestuburiams, graužikams, vandenyje – žuvisms, dafnijoms ir kitiems bestuburiams); kita vertus, pasklidus chromui žemės paviršiuje ir po ja, aplinkai padaryta didelė – 240 555,18 Eur dydžio žala. Dėl tokių nuteistųjų veiksmų buvo padarytas negrįžtamas neigiamas poveikis žemei, vandeniui, nes gamta natūraliomis sąlygomis, be žmogaus pagalbos, negali utilizuoti chromo, šiai cheminei medžiagai neturi jokio atsparumo ir regeneracijos galimybės. Užterštumo chromu rodikliai grunte palaipsniui didėjo ir galiausiai dešimtis ir šimtus kartų viršijo leistinas ribas tuo laikotarpiu, kai bendrovei vadovavo nuteistasis, todėl teisėjų kolegija sutiko su teismų išvada dėl priežastinio ryšio tarp nuteistųjų veiksmų (neveikimo) ir atsiradusių padarinių buvimo.

Taip pat kasaciniam teismui nekilo abejonių dėl tinkamai nustatyto šios veikos subjektyviojo požymio – tyčios: bendrovės direktorius neabejotinai suvokė pavojingą savo veikos (neveikimo) pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo (pažeidžiant, taip pat ir sistemingai, teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo taisykles) gali būti padaryta didelė žala aplinkai, ir nors tokių padarinių nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai, pripažindami bendrovę ir jos direktorių kaltais pagal BK 270 straipsnio 2 dalį (2011 m. gruodžio 22 įstatymo redakcija), padarė faktines aplinkybes atitinkančias išvadas ir tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 111 straipsnio, 115 straipsnio nuostatų taikymas

Dėl netinkamo civilinio ieškovo

Apžvelgiamoje byloje kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas teigė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nukentėjusiesiems priteisė turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą subsidiariai iš civilinės atsakovės bankrutuojančios įmonės ir nuteistojo, nes nuteistajam byloje nebuvo pareikštas civilinis ieškiny.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BPK 44 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo turi teisę, kad jo byla per kuo trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Pagal EŽTT praktiką teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, garantuojama Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, apima proceso šalių teisę pateikti teismui bet kokius, jų nuomone, reikšmingus bylai argumentus. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir BPK normose įtvirtinta kiekvieno baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens teisė į teisingą ir nešališką teismą suponuoja ir teismo pareigą išsamiai ir nešališkai ištirti visas baudžiamojoje byloje reikšmingas aplinkybes, kad teisingumo vykdymas negali priklausyti tik nuo to, kokia medžiaga teismui pateikta. Teisė būti išklaustyti apima ne tik kaltės ar nusikalstamos veikos požymių nustatymo klausimus, bet ir kitus reikšmingus aspektus, susijusius su nagrinėjama byla, įskaitant ir asmens pareigą atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę ir neturtinę žalą.

Apžvelgiamoje byloje pareikštu civiliniu ieškiniu nukentėjusieji prašė priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą iš bankrutuojančios įmonės, būtent ši įmonė buvo pripažinta civiline atsakove byloje. Net ir papildžius civilinį ieškinį bei nukentėjusiųjų atstovui prašant tenkinti civilinį ieškinį baigiamųjų kalbų metu, nuteistasis kaip civilinis atsakovas nebuvo nurodomas. Taigi, nuteistajam jokie reikalavimai šiuo ieškiniu pareikšti nebuvo, o atsižvelgiant į tai, kad toks reikalavimas viso proceso metu nuteistajam reiškiamas nebuvo, jis neturėjo pareigos numatyti, atspėti, kad turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas gali būti priteistas ir iš jo. Pirmosios instancijos teismo sprendimas priteisti žalos atlyginimą nukentėjusiesiems ne tik iš civilinės atsakovės, bet ir iš nuteistojo subsidiariai, teisėjų kolegijos vertinimu, ne tik peržengė pareikšto reikalavimo ribas, bet ir pažeidė nuteistojo teisę būti išklaustyti byloje reikšmingu aspektu bei buvo akivaizdžiai siurprizinis.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad nuteistojo gynėjo pateiktame apeliaciniame skunde atskiro prašymo dėl civilinio ieškinių nėra, tačiau pateiktu skundu apeliacinės instancijos teismo buvo prašoma nuteistąjį išteisinti. Taigi, apeliacinės instancijos teismas privalėjo patikrinti bylą visa apimtimi, be kita ko, ir pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą pagrįstumą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad byla nebuvo tinkamai patikrinta pagal paduoto apeliacinio skundo, kuriuo buvo prašoma nuteistąjį išteisinti, ribas. Dėl to panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria palikta galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo subsidiaraus priteisimo iš nuteistojo, ir šią bylos dalį perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-387/2023

BPK 140 straipsnio 1 dalies, 166 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl kratos atlikimo nepraėjus ikiteisminio tyrimo

Apžvelgiamoje byloje vieno iš nuteistų bendrininkų gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad kito bendrininko automobilio apžiūra atlikta bei jos metu rasti daiktai paimti pažeidžiant BPK nustatytus reikalavimus. Kasatoriaus teigimu, faktiškai buvo daroma ne apžiūra, o krata, kurios darymas nėra galimas nepraėjus ikiteisminio tyrimo ir nesant motyvuotos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties.

Atsakydamas į šį kasacinio skundo argumentą, kasacinis teismas pirmiausia nurodė, kad analogiškas klausimas buvo keliamas ir apeliaciniame skunde, tačiau apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad automobilio apžiūra buvo atlikta vadovaujantis Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 24 straipsnio 5 punktu, apžiūros metu policijos pareigūnai, radę galimai narkotinę ir psichotropinę medžiagą, pranešė, kad tikslinga pradėti ikiteisminį tyrimą dėl neteisėto disponavimo galimai narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, ir šis tyrimas buvo pradėtas. Dėl šių motyvų apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad, renkant duomenis dėl galimai padarytų nusikalstamų veikų, BPK pažeidimai nebuvo padaryti.

Kasacinis teismas su tokiais apeliacinės instancijos teismo motyvais nesutiko ir pažymėjo, kad tiriant įvykius pagal Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymą ar kitus ikiteisminio tyrimo įstaigų ir pareigūnų veiklą reglamentuojančius įstatymus gali būti atliekami tam tikri veiksmai, tačiau baudžiamasis procesas turi vykti pagal BPK. Kitų įstatymų nuostatomis gali būti vadovujamasi, pavyzdžiui, ieškant informacijos šaltinių, tačiau reikšminga bylai informacija, esant pagrindui manyti, kad galėjo būti padaryta nusikalstama veika, turi būti fiksuojama atliekant BPK nustatytus veiksmus. BPK 2 straipsnyje nurodyta pareiga per įmanomai trumpiausią laiką atlikti tyrimą ir atskleisti nusikalstamą veiką įvykdoma atliekant procesinius veiksmus, o ne pareigūnams laisvai nusprendžiant, jog galima imtis ir BPK nenustatytų priemonių. Taigi ir apžvelgiamoje byloje, atsižvelgiant į tai, kad vyko kriminalinės žvalgybos tyrimas, turint duomenų apie narkotinių medžiagų kontrabandą, nusprendus asmenį sulaikyti ir atlikti jo bei vairuoto automobilio kratą, šie veiksmai turėjo būti atliekami BPK nustatyta tvarka.

Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti, kad ikiteisminio tyrimo pradžios reikalavimai, įtvirtinti BPK 166 straipsnyje ir 171 straipsnio 1 dalyje, byloje nebuvo pažeisti, tačiau ikiteisminis tyrimas pradėtas jau po to, kai automobilyje buvo rastos ir paimtos galimai narkotinės ir psichotropinės medžiagos, t. y. automobilio apžiūra buvo atlikta ir apžiūros metu daiktai paimti prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad policijos pareigūnai turėjo duomenų apie vieno iš bendrininkų gabentas narkotines ir psichotropines medžiagas, todėl buvo faktinis pagrindas laikinai jį sulaikyti (BPK 140 straipsnio 1 dalis) ir atlikti tiek jo asmens, tiek ir jo vairuoto automobilio kratą. Tokie veiksmai faktiškai ir buvo atlikti, tačiau nebuvo surašytas asmens kratos protokolas, nebuvo priimtas nutarimas daryti automobilio kratą ir nesurašytas automobilio kratos protokolas. Vietoj to surašytas tarnybinis pranešimas dėl vieno iš nuteistųjų kišenėje rasto cigarečių pakelio su galimai narkotine medžiaga ir automobilio apžiūros protokolas. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, policijos pareigūnų veiksmai, kurių metu vieno iš nuteistųjų kišenėje ir vairuotame automobilyje buvo rastos narkotinės ir psichotropinės medžiagos bei kiti daiktai, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti teisme, nebuvo įforminti BPK nustatyta tvarka, pažeidžiant 149 straipsnio 1 ir 10 dalių, 160¹ straipsnio 1 dalies reikalavimus.

Įvertinusi bylos medžiagą ir teismų sprendimus, teisėjų kolegija vis dėlto konstatavo, kad nustatyti proceso veiksmų fiksavimo pažeidimai nesukliudė pirmosios instancijos teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį. Teisėjų kolegijos vertinimu, nuteistojo, kurio asmens krata buvo atlikta, teisės šios kratos metu nebuvo pažeistos, o automobilio kratos metu gautų duomenų patikimumas teisme buvo patikrintas BPK nurodytais proceso veiksmais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116-719/2023

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmens garbės ir orumo gynimas

Dėl asmens garbės ir orumo gynimo, taikant CK 2.24 straipsnį, ypatumų, kai viešai paskleisti duomenys gauti vykdant žvalgybinę veiklą ir pateikti Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (VSD) oficialiame dokumente (pažymoje); dėl tokių duomenų, sudarančių valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymo leistinumą, viešojo asmens garbės ir orumo gynimo ypatumų, Lietuvos Respublikos Seimo galėjimo būti šalimi civiliniame procese

Ieškovas prašė teismo pripažinti, kad VSD pažymoje, pateiktoje Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui, atlikusiam parlamentinį tyrimą, ir Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje viešai paskelbti duomenys neatitinka tikrovės ir žemina ieškovo asmens garbę ir orumą; įpareigoti Seimą elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje, kurioje yra paskelbta VSD pažyma, paskelbti paneigimą.

Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį patenkino. Teismas konstatavo, kad CK 2.24 straipsnio nuostatos gali būti taikomos ir ieškovo pasirinktas gynybos būdas yra įmanomas (leidžiamas). Teismas nustatė visas sąlygas, būtinas siekiant apginti asmens garbę ir orumą pagal CK 2.24 straipsnį (laikė, kad, pažymą įkėlus į Seimo elektroninę teisės aktų informacinę sistemą, informacija buvo paskleista, ji priskirtina žinios kategorijai, žinios yra apie ieškovą ir jos neatitinka tikrovės, žemina ieškovo garbę ir orumą). Teismas pažymėjo, kad nei atsakovas (Seimas), nei trečiasis asmuo (Valstybės saugumo departamentas) nepateikė leistinų įrodymų, kad paskleistos žinios atitinka tikrovę. Teismas tenkino ieškovo reikalavimą ir įpareigojo atsakovą paskelbti paneigimą.

Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą, pritarė išvadoms dėl nustatytų teisiškai reikšmingų aplinkybių ieškovo garbei ir orumui ginti taikant CK 2.24 straipsnį, laikė, kad atitinkamo turinio paneigimo paskelbimas galimas.

Kasacinis teismas nurodė, kad VSD kaip žvalgybos institucijai taikomi instituciniai veiklos tikslai ir uždaviniai bei jos veikloje taikomi bendrieji ir specialieji principai lemia ir tam tikrus ypatumus sprendžiant dėl galimos atsakomybės už oficialiu dokumentu paskleistų duomenų neatitiktį tikrovei ir jų paskleidimą. Bendrosios kompetencijos teismų kontrolė šioje srityje nagrinėjant asmenų ieškinius civilinio proceso tvarka dėl duomenų, nurodytų oficialiame žvalgybos institucijos dokumente, galimai žeminančių asmenų garbę ir orumą ir neatitinkančių tikrovės paneigimo, vertintina kaip ribota.

Kasacinis teismas, įvertinęs byloje susiklosčiusios situacijos specifiškumą, pripažino, kad tam tikrais atvejais, kai kiti teisių gynybos būdai neefektyvūs, gali būti sprendžiama ir dėl CK 2.24 straipsnyje įtvirtinto teisės gynybos būdo taikymo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad kai duomenys, kuriuos prašoma paneigti, yra pateikti oficialiame žvalgybos institucijos dokumente, pirmiausia turi būti atliekamas vertinimas, ar asmens pažeistos teisės negali būti apgintos reiškiant ieškinį dėl valstybės civilinės atsakomybės CK 6.271 straipsnio pagrindu. Tik pripažinus, kad toks teisės gynimo būdas yra neefektyvus, gali būti vertinama galimybė pažeistas teises ginti CK 2.24 straipsnio pagrindu. Tokiu atveju papildomai turi būti patikrinta, ar teisės gynimo būdo, nustatyto CK 2.24 straipsnyje, taikymas nepadarys neigiamos įtakos žvalgybos institucijų vykdomai veiklai, įvertinus specialius tokio pobūdžio institucijoms pavestus uždavinius ir keliamus veiklos tikslus. Tokio pobūdžio pažeistų teisių gynimas negali užkirsti kelio žvalgybos institucijoms veikti pagal įstatymais joms suteiktą kompetenciją.

Kasacinis teismas vertino, kad teismai pagrįstai VSD pažymoje esančius duomenis apie ieškovą laikė žinia, tačiau nurodė, kad nėra galimybės pasisakyti dėl jų atitikties tikrovei, nes byloje buvo pažeistos įrodinėjimo taisyklės, netinkamai pritaikytos proceso teisės normos, susijusios su įrodymų leistinumą ribojimais. Pagal CK 2.24 straipsnio 1 dalį preziumuojama, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Kasacinio teismo vertinimu, teismų išvada, kad ši prezumpcija nepaneigta, taigi paskleistos žinios apie ieškovą neatitinka tikrovės, padaryta neįvertinus byloje susiklosčiusios specifinės situacijos ir yra

nepakankamai motyvuota. Pirmosios instancijos teismas atsisakė susipažinti su trečiojo asmens VSD ketinamais pateikti duomenimis, akcentavo, kad trečiasis asmuo, ketindamas pateikti susipažinti įslaptintus dokumentus, nepasisakė dėl jų išslaptinimo galimybės. Taigi teismas, formaliai atmesdamas trečiojo asmens prašymą, nepagrįstai neįvertino trečiojo asmens ketinamų pateikti duomenų reikšmės teisiškai reikšmingos šiai bylai išnagrinėti aplinkybės (duomenų neatitikties tikrovei) įrodytumui konstatuoti, be to, neįvertino galimybės tokius duomenis išslaptinti.

Byloje taip pat pažymėta, kad CPK 177 straipsnio 4 dalyje vartojama formuluotė paprastai reiškia, kad šioje normoje įtvirtintas santykinai ribotas draudimas naudoti faktinius duomenis, sudarančius valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymus civilinėje byloje. Bylą nagrinėjantis teismas pirmiausia turėtų įvertinti, ar sprendimui priimti pakanka tokių įrodymų (medžiagos), kurie nėra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija, ši įslaptinta informacija, saugant viešąjį interesą, neturi būti įrodymas toje byloje ir šalys su ja negali būti supažindintos. Antra, svarbu, kad teismo sprendimas nebūtų grindžiamas šalims (vienai iš jų) nežinoma vien valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija. Trečia, teismas turi atidžiai vertinti, ar nėra galimybės įslaptintą informaciją išslaptinti.

Kasacinis teismas nurodė, kad, nenustačius žinios atitikties tikrovei, nėra galimybės įvertinti ir tai, ar paskleisti duomenys žemina ieškovo garbę ir orumą ir koks jų paneigimo būdas yra galimas.

Taip pat kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 2.24 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos asmens atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygos – sąžiningas veikimas, teisėtas tikslas supažindinti visuomenę su atitinkamo asmens valstybine ar visuomenine veikla bei asmens, apie kurį paskleista tikrovės neatitinkanti informacija, viešas statusas. Paskleidęs tikrovės neatitinkančius duomenis asmuo atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, jeigu tie duomenys yra paskelbti apie viešąjį asmenį bei jo valstybinę ar visuomeninę veiklą. CK 2.24 straipsnio nuostatos rodo įstatymo leidėjo valią tam tikromis sąlygomis suteikti mažesnę privatumo apsaugą būtent viešiesiems asmenims. Taigi teismas, nagrinėjantis bylą iš naujo, turėtų įvertinti CK 2.24 straipsnio 6 dalies taikymo sąlygas – informacijos atitiktį tikrovei, ginčo teiginių sąsajumą su šio asmens valstybine ar visuomenine veikla – ir sąžiningumo kriterijų, kurio dalyką šiuo atveju sudaro paskleistos susistemintos informacijos turinio atitiktis pirminiams informacijos šaltiniams.

Galiausiai kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovas byloje – Seimas – neturi civilinio procesinio subjektiškumo, dėl to negali būti šalimi civiliniame procese. Nagrinėjant bylą atsakovo pakeitimo klausimas nebuvo išspręstas proceso įstatymo nustatyta tvarka, todėl šis trūkumas turi būti pašalintas iš naujo nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino abiejų instancijų teismų sprendimus ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-41-943/2023

Valstybinės žemės nuoma

Dėl valstybinės žemės sklypo nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą nuomotojo iniciatyva, jeigu žemės nuomininkas pakeičia žemės naudojimo būdą ir (ar) paskirtį

Ieškovas prašė teismo panaikinti atsakovės Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos 2020 m. gegužės 19 d. įsakymą, kuriuo nutraukta 2015 m. rugsėjo 1 d. valstybinės žemės nuomos sutartis, pripažinti žemės nuomos sutarties nutraukimą negaliojančiu.

Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad 2020 m. gegužės 19 d. įsakymu vienašališką su ieškovu sudarytos valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimą atsakovė grindė CK 6.564 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 2 dalimi, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 9 straipsnio 14 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260 patvirtintų Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklių 30.8 punktu. Bylos nagrinėjimo metu atsakovė teigė, kad valstybinės žemės nuomos sutartį nutraukė dėl to, kad ieškovas pakeitė pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir (ar) būdą. Teismai taip pat nustatė, kad šalių sudarytoje valstybinės

žemės nuomos sutartyje buvo nustatyta galimybė keisti pagrindinę nuomojamo žemės sklypo naudojimo paskirtį ir (ar) būdą.

Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį tenkino: panaikino atsakovės 2020 m. gegužės 19 d. įsakymą, kuriuo nutraukta 2015 m. rugsėjo 1 d. valstybinės žemės nuomos sutartis, pripažino žemės nuomos sutarties nutraukimą negaliojančiu. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bendra valstybinės žemės nuomos taisyklė, įtvirtinta CK 6.551 straipsnio 1 dalyje ir Žemės įstatymo 9 straipsnio 5 dalyje, yra nuoma aukciono būdu asmeniui, kuris pasiūlo didžiausią nuomos mokestį. Taip siekiama kuo didesnės finansinės naudos iš išnuomoto turto. Teisiniams santykiams dėl valstybinės žemės būdingas teisinis apibrėžtumas ir jų reglamentavimas grindžiamas valstybės turto tvarkymo viešosios teisės principu – sandoriai dėl valstybės turto turi būti sudaromi tik teisės aktų, reglamentuojančių disponavimą valstybės ir (ar) savivaldybių turto, nustatytais atvejais ir būdais – ir yra imperatyvus. Kita vertus, nors valstybė dėl jai, kaip savininkei, būdingo subjektiškumo nuosavybės teises, siekdama užtikrinti visuomenės interesų tenkinimą, įgyvendina per atitinkamas institucijas, kurių veiklą reglamentuoja viešosios teisės normos, pagal CK 2.36 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą valstybė ir jos institucijos civiliniuose santykiuose dalyvauja lygiais pagrindais su kitais šių santykių dalyviais. Tai reiškia, kad valstybės, kaip savininkės, įgyvendinančios nuosavybės teises siekiant užtikrinti visuomenės interesų tenkinimą, santykiai su kitais savininkais grindžiami bendraisiais civilinių santykių subjektų lygiateisiškumo, nuosavybės neliečiamumo, proporcingumo principais, kurie, be kita ko, reiškia, kad šiuose santykiuose turi būti užtikrinta teisinga visuomenės interesų ir savininko teisių pusiausvyra. Vadinasi, viena vertus, turi būti užtikrinta, kad, valstybei įgyvendinant savo, kaip žemės savininkės, teises taip, kad būtų gauta maksimalios naudos visuomenei, nebūtų paneigta tokioje žemėje esančių statinių savininkų nuosavybės teisė. Kita vertus, negali būti sudarytos prielaidos valstybinėje žemėje esančių statinių savininkams įgyvendinti nuosavybės teises taip, kad būtų paneigtas vienas iš valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principų, t. y. efektyvumo principas, kuris reiškia, kad įgyvendinant valstybės nuosavybės teises į žemę turi būti siekiama maksimalios naudos visuomenei, kas reiškia ir veikimą visuomenės interesais.

Be to, teisiniams santykiams dėl valstybinės žemės būdingas imperatyvumas nepaneigia sutarčių teisės principų taikymo valstybinės žemės nuomos sutarties įgyvendinimui. Vienas iš svarbesnių sutarčių teisės principų, reikšmingų vertinant ir esminio sutarties pažeidimo buvimą, yra šalių kooperavimosi arba bendradarbiavimo principas. Tiek valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principai, įtvirtinti Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 straipsnyje, tiek ir sutarčių teisės principai įpareigoja valstybinę žemę patikėjimo teise valdantį subjektą elgtis rūpestingai ir apdairiai, taip pat bendradarbiauti su valstybinės žemės sklypo nuomininku.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad įstatymo nuostata, įtvirtinta Žemės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 1 punkte, reiškia, jog valstybinėje žemėje esančio privačiam asmeniui nuosavybės teise priklausančio pastato paskirtis nulemia ir šiam asmeniui išnuomojamos valstybinės žemės naudojimo paskirtį.

Žemės įstatymo 9 straipsnio 14 dalies analizė, kasacinio teismo vertinimu, sudaro pagrindą konstatuoti, kad valstybinės žemės nuomos sutartis gali būti nutraukta dviem pagrindais: 1) jeigu žemė yra naudojama ne pagal sutartyje nustatytą pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir (ar) būdą; 2) jeigu (sutartyje neįtvirtinus tokios galimybės) yra keičiama pagrindinė žemės naudojimo paskirtis ir (ar) būdas. Šie valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo pagrindai yra savarankiški – sutarčiai nutraukti pakanka bet kurio pirmiau įvardyto pagrindo. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad taikomas Žemės įstatymo 9 straipsnio 14 dalyje nurodytas antrasis valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo pagrindas pagal įstatymą tiesiogiai siejamas su pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir (ar) būdo pakeitimu, kai teisė keisti žemės naudojimo paskirtį ir (ar) būdą nebuvo nustatyta žemės nuomos sutartyje.

Nagrinėjamu atveju teisė keisti žemės naudojimo paskirtį ir (ar) būdą buvo nustatyta žemės nuomos sutartyje. Be to, pakeitus nuomojamo valstybinės žemės sklypo naudojimo paskirtį (būdą),

atitinkamai buvo pakeista valstybinės žemės nuomos sutartis, žemės sklypas buvo naudojamas pagal pakeistąjį naudojimo būdą, jame iki nuomos sutarties nutraukimo teisėtai ieškovo buvo pastatytas devyniasdešimties procentų baigtumo vienbutis gyvenamasis namas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad sutartiniuose teisiniuose santykiuose prioritetą turi būti teikiamas sutarties išsaugojimui, o ne jos nutraukimui. Sutarties nutraukimas pagal tarptautinės sutarčių teisės *favor contractus* (sutarties naudai) principą ir jį atspindintį nacionalinį teisinį reglamentavimą yra išimtinis sutarties šalių teisių gynimo būdas, todėl jo taikymui turi būti konstatuotas pakankamas įstatyminis ir faktinis pagrindas.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad tokiu atveju, kai valstybinės žemės nuomos sutartyje nustatyta galimybė keisti nuomojamo valstybinės sklypo paskirtį ir (ar) naudojimo būdą, yra pakeičiamas valstybinės žemės sklypo naudojimo būdas ir, turint galiojantį statybą leidžiantį dokumentą, rekonstruojamas valstybinės žemės sklype esantis statinys bei pakeičiama jo paskirtis, valstybinės žemės nuomos sutartis keistina, kad ji atitiktų privačiam asmeniui nuosavybės teise turimo valstybinės žemės sklype esančio statinio paskirtį, o ne nutrauktina. Atitinkamai esant tokioms aplinkybėms padarytas valstybinės žemės naudojimo būdo pakeitimas neturėtų būti vertinamas kaip pagrindas nutraukti sutartį pagal Žemės įstatymo 9 straipsnio 14 dalį. Tik valstybinės žemės nuomos sutartyje nesant įtvirtintos tokios galimybės, valstybinės žemės nuomos sutartis gali būti nutraukiama, sudarant naują valstybinės žemės nuomos sutartį pagal CK 6.551 straipsnio 2 dalyje ir Žemės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 1 punkte įtvirtintas nuostatas.

Remdamasis nurodytais motyvais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-77-611/2023

Daiktinė teisė

Dėl daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkų teisės pakeisti esamą savivaldybės administracijos paskirtą namo administratorių

Ieškovė (daugiabučių administravimo paslaugas teikianti įmonė) prašė įpareigoti savivaldybės administraciją paskirti ją daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektų administratore. Šį reikalavimą ieškovė grindė daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkų balsavimo rezultatais: 38 balsais pritarta administratore pasirinkti ieškovę, o 7 balsais – anksčiau paskirtą administratorių, kurio paskyrimo terminas dar nesibaigė. Iš viso buvo įteikta 80 biuletenių, gauti (gražinti) 52 biuleteniai. Taigi už naują administratoriaus skyrimą balsavo dauguma balsavime dalyvavusių butų ir kitų patalpų savininkų, tačiau šis balsų skaičius nesudarė 50 procentų visų savininkų.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos – tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 4.84 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, jog sprendimą dėl bendrojo naudojimo objektų administratoriaus pasirinkimo priima butų ir kitų patalpų savininkai, o jų pasirinktą administratorių skiria savivaldybės vykdomoji institucija, ir išimtis iš šios bendrosios taisyklės – jeigu butų ir kitų patalpų savininkai nepasirenka administratoriaus, sprendimą dėl administratoriaus skyrimo priima savivaldybės vykdomoji institucija. Pagal Bendrojo naudojimo objektų administratoriaus atrankos ir skyrimo tvarkos aprašą pasirinktu administratoriumi laikomas asmuo, už kurį per butų ir kitų patalpų savininkų pirmąjį balsavimą raštu ar susirinkime balsavo daugiau kaip 50 procentų visų daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkų. Tvarkos aprašo 24 punkte įtvirtinta, kad jeigu butų ir kitų patalpų savininkai administratoriaus nepasirenka, savivaldybės vykdomoji institucija administratoriumi skiria daugiausia balsų per butų ir kitų patalpų savininkų balsavimą raštu ar jų susirinkimą surinkusį asmenį. Būtent šia norma savo reikalavimą byloje grindė ieškovė.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad nurodyta išimtis, kai sprendimą dėl administratoriaus skyrimo priima savivaldybės vykdomoji institucija, yra įtvirtinta turint tikslą išvengti netoleruotinų situacijų, kai daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektai yra neprižiūrimi dėl savininkų

neveiklumo ar nesant jų bendro sutarimo, nes šios situacijos nekoreliuoja su viešuoju interesu tinkamai eksploatuoti ir išsaugoti daugiabučius namus. Tuo tarpu daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektų administratoriui jau esant paskirtam, tokių netoleruotinų situacijų atsiradimo galimybė yra eliminuota, todėl taikyti išimtį iš bendrosios taisyklės ir mažinti įstatymo garantuotą butų ir kitų patalpų savininkų teisių apsaugą nėra teisinio pagrindo.

CK 4.84 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta butų ir kitų patalpų savininkų teisė balsų dauguma priimti sprendimą pakeisti bendrojo naudojimo objektų administratorių net nesuėjus terminui, kuriam jis yra paskirtas. Kasacinis teismas išaiškino, kad toks sprendimas turi būti priimamas butų ir kitų patalpų savininkų balsų paprasta dauguma, kuri apskaičiuojama nuo visų butų ir kitų patalpų savininkų balsų. Taigi tam, kad jau paskirtas (esamas) bendrojo naudojimo objektų administratorius būtų pakeistas kitu, pagal įstatyme įtvirtintą reglamentavimą nepakanka to, jog už administratoriaus pakeitimą, kito (naujo) administratoriaus kandidatūrą balsuoja balsavime raštu ar susirinkime dalyvaujančių savininkų dauguma, jeigu ši dauguma nesudaro visų savininkų paprastos daugumos.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylą, konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė teisės normas, reglamentuojančias daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektų administratoriaus skyrimą ir pakeitimą (CK 4.84 straipsnio 4 dalis, Bendrojo naudojimo objektų administratoriaus atrankos ir skyrimo tvarkos aprašo 24 punktas), dėl to panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą ieškinį atmesti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-114-701/2023

Dėl teisės naudotis administraciniais aktais nustatomais kelio servitutais

Ieškovai ir tretieji asmenys, pareiškiantys savarankiškus reikalavimus, prašė įpareigoti atsakovę individualių gyvenamųjų namų bendriją netrukdyti jiems naudotis keliu, t. y. Vilniaus apskrities viršininke 2005 m. liepos 18 d. įsakymu žemės sklype, nuosavybės teise priklausančiame atsakovei, nustatyti kelio servitutu, taip pat netrukdyti ir sudaryti sąlygas tretiesiems asmenims be apribojimų praeiti ir važiuoti transporto priemonėmis per žemės sklypą – pašalinti kelio užtvarus arba sudaryti galimybę jais naudotis perduodant užtvartų naudojimo pultą, įvedant telefonų numerius ar kitais būdais. Ieškovės teigė, kad vienas iš pagrindinių patekimo kelių į ieškovėms nuosavybės teise priklausančius žemės sklypus yra per atsakovę priklausančią žemės sklypą. Vilniaus rajono savivaldybės administracijai atsakovės prašymu leidus žemės sklype įrengti automatinius kelio užtvarus, ieškovės neteko galimybės per juos praeiti ir važiuoti transporto priemonėmis. Nors ieškovės kreipėsi į atsakovę, tačiau ši atsisakė sudaryti galimybę ieškovėms naudotis kelio užtvartais.

Bylą išnagrinėję teismai įpareigojo atsakovę netrukdyti ieškovėms bei tretiesiems asmenims naudotis kelio servitutu – netrukdyti ir sudaryti sąlygas be apribojimų praeiti ir važiuoti transporto priemonėmis per žemės sklypą. Teismai nusprendė, kad administraciniu aktu nustatytas kelio servitutas buvo skirtas ne apibrėžtam asmenų ratui, bet visiems tretiesiems asmenims. Dėl to atsakovė, be teisinio pagrindo įrengdama kelio užtvartą ir neleisdama juo naudotis ieškovėms ir tretiesiems asmenims, apribojo jų galimybes naudotis kelio servitutu.

Nesutikdama su bylą nagrinėjusių teismų išvadomis atsakovė kasaciniame skunde kėlė klausimą, ar administraciniu aktu gali būti nustatytas kelio servitutas ne konkrečių daiktų tinkamam naudojimui užtikrinti, bet neapibrėžto asmenų rato poreikiams tenkinti, kai pagal servituto prigimtį ir sampratą jo nustatymas yra siejamas su konkreto daikto tinkamo naudojimo užtikrinimu, ir ar sprendžiant dėl administraciniu aktu nustatyto kelio servituto turinio netaikomas minimalaus savininko teisių ribojimo principas.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal teisinį reguliavimą, galiojusį įsakymo dėl kelio servituto nustatymo priėmimo metu, administraciniu aktu nustatomas kelio servitutas galėjo būti nustatomas konkrečių (viešpataujančiųjų) daiktų tinkamam naudojimui užtikrinti. Kelio servitutų nustatymas administraciniu aktu, kuris priimtas siekiant pakeisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, bet ne nustatyti servitutus, o servitutas tokiu administraciniu aktu buvo nustatomas tik kaip pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties pakeitimo sąlyga (viena iš sąlygų), turėjo ypatumų. Dėl šių ypatumų servitutai tokiu administraciniu aktu galėjo būti nustatomi tarnaujančiaisiais

tampantiems žemės sklypams, kurie administraciniame akte galėjo būti konkrečiai nurodyti arba nurodyti nebaigtiniu sąrašu, jeigu teritorijoms, kuriuose tokie sklypai buvo suformuoti ar netgi dar nebuvo, bet pagal teisės aktus galėjo (turėjo) būti suformuoti, dar nebuvo parengti ir patvirtinti teritorijų planavimą reglamentuojančiuose įstatymuose nustatyti teritorijų planavimo dokumentai.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad asmenų, kurie turi teisę servituto pagrindu naudotis tarnaujančiuoju daiktu, nustatymas sietinas ne su servituto turinio, bet su viešpatuojančiojo daikto nustatymu. Tais atvejais, kai administraciniu aktu nustatyto kelio servituto turinys nėra nurodytas pačiame administraciniame akte, jis nustatomas pagal su tokiu administraciniu aktu tiesiogiai susijusius teritorijų planavimo dokumentus, kurie privalo būti parengti.

Kasacinis teismas pabrėžė ir tai, kad nagrinėjamoje byloje reikšminga, jog joje nėra įrodymų, kad gyvenamųjų namų kvartalas, kuriame esančiam žemės sklypui kaip tarnaujančiajam daiktui administraciniu aktu nustatytas kelio servitutas, pagal teritorijų planavimo dokumentus buvo suformuotas kaip uždaras kvartalas.

Kasacinis teismas, remdamasis nurodytais motyvais, nenustatė pagrindo tenkinti atsakovės kasacinį skundą, todėl paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-403/2023

Nemokumo teisė

Dėl nemokumo byloje tvirtinamo kreditoriaus finansinio reikalavimo konvertavimo momento skaičiavimo

Bankrutuojančios bendrovės nemokumo administratorė prašė patvirtinti kreditorių finansinius reikalavimus, tarp jų ir 114 019,48 Eur Rusijos bendrovės „PAO Neftianaja kompanija Rosneft“ reikalavimą.

Pirmosios instancijos teismas Rusijos bendrovės finansinį reikalavimą bankrutuojančios bendrovės nemokumo byloje patvirtino. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad kreditorės „PAO Neftianaja kompanija Rosneft“ reikalavimo pagrindas yra Tarptautinio komercinio arbitražo teismo prie Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų 2019 m. sausio 30 d. ir 2019 m. gegužės 6 d. sprendimai, kuriuos pripažino ir leido vykdyti Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. rugsėjo 27 d. nutartimis, priimtomis civilinėse bylose Nr. e2T-78-407/2021 ir Nr. e2T-79-781/2021.

Bylą nagrinėję teismai, tvirtindami kreditorės reikalavimą, nustatė, kad buvo pradėtas priverstinis skolos išieškojimas pagal minėtus arbitražo teismo sprendimus, vadovavosi CPK 776 straipsnyje nustatytais taisyklėmis dėl užsienio valiuta nurodytų sumų išieškojimo normos ir tvirtinamo kreditorės reikalavimo dydį nustatė pagal minėtų arbitražo teismo sprendimų priėmimo dieną buvusius Europos centrinio banko paskelbtus orientacinius valiutų kursus.

Bankrutuojanti bendrovė, nesutikdama su šia teismų išvada, kasaciniame skunde teigė, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai taikė CK 6.36 straipsnio 3 dalies ir Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) 28 straipsnio 1 dalies 1 punkto normas, taikė netinkamą užsienio valiutos (JAV dolerių) konvertavimo į eurus momentą ir užsienio valiutos kurso dydį, dėl to buvo patvirtintas per didelis kreditorės reikalavimas bankroto byloje.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad JANĮ nenustato užsienio valiuta išreikštos prievolės konvertavimo į Lietuvoje atsiskaitymo priemone esančią valiutą (eurus) tvarkos ir momento, šiam klausimui spręsti taikė CK 6.36 straipsnio 3 dalį. Todėl kasacinis teismas sutiko su atsakovės kasacinio skundo argumentu, kad užsienio valiuta išreikštos skolos, kuri turi būti konvertuojama į eurus, dydis, tvirtinant kreditoriaus pareikštą reikalavimą nemokumo byloje, turi būti fiksuojamas eurais pagal teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dieną esantį užsienio valiutos ir euro kursą. Bet tokia nuostata gali būti taikoma, kai būtent nemokumo byloje yra sprendžiamas kreditoriaus finansinio reikalavimo pagrįstumo ir jo dydžio klausimas, ir dėl tokio

pareikšto reikalavimo nėra įsiteisėjusio teismo sprendimo bei nebuvo pradėtas priverstinis skolos išieškojimas.

Tačiau kitokia specifinė situacija susiklosto, kai bankroto byloje tvirtinamas kreditoriaus reikalavimas pagal jau įsiteisėjusį teismo (arbitražo) sprendimą, pagal kurį antstolis buvo pradėjęs priverstinį skolos išieškojimą iš skolininko.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad priverstinai vykdant teismo sprendimą, kuriame priteista skola išreikšta užsienio valiuta, išieškoma skola perskaičiuojama į eurus, vadovaujantis specialia procesine CPK 776 straipsnio norma, skirta būtent priverstinio išieškojimo atvejui. Tokiu atveju CK 6.36 straipsnio norma netaikoma.

Remdamasis JANĮ 30 straipsnio 2 dalimi, CPK 632 straipsnio 1 dalies 6 punktu, kasacinis teismas konstatavo, kad, antstoliui perdavus nemokumo bylą nagrinėjančiam teismui vykdomuosius dokumentus, priverstine tvarka išieškomos skolos neišieškota dalis nebeperskaičiuojama pagal CK 6.36 straipsnio ir JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 1 punkto normas.

Kasacinis teismas išaiškino, kad, vadovaujantis CK 6.36 straipsnio ir JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 1 punkto normomis, užsienio valiuta išreikštas iki nemokumo bylos skolininkui iškėlimo susidaręs kreditoriaus reikalavimas tvirtinamas eurais pagal teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos užsienio valiutos ir euro kursą. Tačiau pagal įsiteisėjusį ir antstolio priverstinai vykdytą teismo (arbitražo teismo) sprendimą dėl užsienio valiuta išreikštos skolos išieškojimo kreditoriaus reikalavimas tvirtinamas eurais, perskaičiuojamas vadovaujantis specialiaja CPK 776 straipsnio norma.

Remdamasis nurodytais motyvais kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai, sprenddami dėl kreditorės užsienio valiuta išreikšto finansinio reikalavimo konvertavimo momento, teisingai aiškino ir taikė CK 6.36 straipsnio, JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 1 punkto, CPK 776 straipsnio teisės normas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-137-611/2023

Dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo tvirtinimo nemokumo byloje, kai kreditoriui taikomos sankcijos, nustatytos Europos Sąjungos teisėje

Nagrinėjamoje byloje kreditorės „PAO Neftianaja kompanija Rosneft“ reikalavimo pagrindas buvo Tarptautinio komercinio arbitražo teismo prie Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų sprendimai, kurie jau 2021 m. buvo pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvoje, o antstolis buvo pradėjęs priverstinį skolos išieškojimą. Bylą nagrinėję teismai patvirtino „PAO Neftianaja kompanija Rosneft“ reikalavimą, tačiau nepasisakė dėl šiai kreditoriui taikomų tarptautinių sankcijų.

Išnagrinėjęs bankrutuojančios bendrovės kasacinį skundą, kasacinis teismas konstatavo, kad tvirtinant „PAO Neftianaja kompanija Rosneft“ reikalavimą šiai kreditoriui taikomos 2014 m. liepos 31 d. Tarybos Reglamente (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, nustatytos sankcijos. Kasacinis teismas išaiškino, kad Europos Sąjungos bei nacionalinės teisės aktuose nustatytos poveikio priemonės nedraudžia tvirtinti šios kreditorės reikalavimo, esant jau pripažintiems ir turintiems teisinio principo *res judicata* (išspręstas dalykas) galią arbitražo teismo sprendimams Lietuvoje, tačiau byloje turi būti tiriama ir vertinama, ar kreditoriui taikomos sankcijos nedraudžia atsakovei vykdyti prievolę kreditoriui ir faktiškai patenkinti kreditorės reikalavimą nemokumo byloje. Teismas tokioje byloje turėtų spręsti, ar kreditoriui taikomos Reglamento nurodytos sankcijos, ir nustatęs, kad jos turi būti taikomos, spręsti dėl taikomų sankcijų veiksmingo įgyvendinimo priemonių nustatymo, kad kreditoriui taikomos sankcijos būtų įgyvendintos realiai, jeigu atsakovė bankroto proceso metu bent iš dalies vykdytų atsiskaitymus su kreditoriais.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, siekiant įgyvendinti nustatytą sankcijų tikslą, gali būti taikomas laikinas (t. y. tol, kol asmuo bus įrašytas į sankcionuotų asmenų sąrašą) lėšų deponavimas, jų patikėjimas pasirinktam fondui ir kitokios priemonės, sprendžiama dėl balsavimo kreditorių susirinkimuose ar kitų panašaus pobūdžio teisių ribojimo atitinkamai kreditoriui. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprenddamas dėl kreditorės teisių bankroto procese suvaržymo, teismas privalo

įvertinti tinkamą taikomų priemonių ir jomis siekiamų interesų balansą ir neproporcingai nesuvaržyti kreditorės teisių bankroto procese.

Be to, kasacinis teismas išaiškino, kad, tvirtindamas arbitražo teismo sprendimu priteistą reikalavimą, teismas nevertina jo turinio ir reikalavimo tenkinimo etapą nustato pagal arbitražo teismo sprendimo rezoliucinės dalies turinį.

Kasacinis teismas paliko nepakeistas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis, tačiau perdavė Lietuvos apeliaciniam teismui spręsti klausimą dėl kreditorės „PAO Neftianaja kompanija Rosneft“ teisių patenkinti savo reikalavimą įgyvendinimo bankroto byloje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-137-611/2023

Darbo teisė

Dėl subjekto, atsakingo už darbuotojo sveikatai sukeltą žalą, dienpinigių įskaitymo skaičiuojant darbuotojo negautas pajamas ir žalos atlyginimo priteisimo periodinėmis išmokomis

Byloje ieškovas nurodė, kad kai jis buvo komandiruotas atlikti statybos darbų užsienyje, įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, ieškovas patyrė sužalojimą ir neteko dalies darbingumo. Ieškovas prašė priteisti iš savo darbdavės ir jį, kaip komandiruotą darbuotoją, priėmusios bendrovės negautas pajamas (negautą darbo užmokestį) už laikotarpį nuo nelaimingo atsitikimo iki kreipimosi į teismą, taip pat prašė priteisti kompensaciją periodinėmis išmokomis už vėlesnį laikotarpį jam esant nedarbingam.

Bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai iš dalies patenkino ieškovo reikalavimą priteisti jo negautą darbo užmokestį už laikotarpį iki kreipimosi į teismą, tačiau netenkino reikalavimo atlyginti jo negautas pajamas periodinėmis išmokomis už vėlesnį laikotarpį. Teismai pripažino, kad bendrovė, kurios teritorijoje buvo atliekami darbai, nėra atsakinga už ieškovui kilusią žalą, nes šios bendrovės ir ieškovo nesiejo darbo santykiai, todėl negautas pajamas priteisė iš ieškovo darbdavės. Teismai nustatė, kad, apskaičiuojant darbuotojo negautas pajamas, į jo darbo užmokestį nėra įskaitomi jam mokėti dienpinigiai, o negautos pajamos, mokėtinos periodinėmis išmokomis, negali būti priteisiamos darbuotojui, kuriam darbingumo lygis yra nustatytas terminuotai, nes tokiu atveju jis gali keistis.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs ieškovo kasacinį skundą, išaiškino, kad Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje Nr. 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje nustatyta pareiga užtikrinti komandiruotiems darbuotojams tokias pačias darbo sąlygas (įskaitant ir sąlygas dėl darbuotojų sveikatos, darbo saugos ir higienos, kaip darbuotojams, dirbantiems valstybėje, į kurią jie yra komandiruojami) yra taikoma darbuotojus į užsienio valstybę komandiruojančioms įmonėms. Tačiau tokia pareiga nekyla komandiruojamus darbuotojus priimančioms įmonėms.

Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad Tarybos direktyvoje dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo Nr. 89/391/EEB ir Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme, kuriuo įgyvendinama ši direktyva, nustatyta kelių darbdavių atsakomybė už darbuotojui sukeltą žalą yra taikoma, kai dviejų ar daugiau darbdavių darbuotojai atliko bendrus darbus ir šie darbai buvo atlikti toje pačioje darbo vietoje (-ose), nes tokiu atveju objektyviai kyla poreikis koordinuoti darbuotojų veiklą, o jos nesukoordinavus, kyla didesnė rizika ir grėsmė darbuotojų sveikatai ir saugai. Todėl būtent dviejų ar daugiau darbdavių darbuotojų bendrų darbų atlikimas toje pačioje darbo vietoje (-ose) lemia papildomas darbdavių pareigas ir specialų darbdavių pareigų darbuotojų atžvilgiu pasiskirstymą, o tai reiškia ir papildomą jų atsakomybę. Tačiau aplinkybė, kad asmenys sudaro rangos sutartį dėl statybos darbų atlikimo, kaip šioje konkrečioje byloje, nereiškia, kad užsakovo ir rangovo darbuotojai atliks bendrus darbus toje pačioje darbo vietoje, net jei ir rangos sutartyje nustatyta užsakovo pareiga pasirūpinti reikiamomis darbo priemonėmis.

Kasacinis teismas taip pat pasisakė dėl to, kad tuo atveju, kai žala buvo padaryta į kitą valstybę komandiruotam darbuotojui, apskaičiuojant dėl sveikatos sužalojimo priteistinas negautas pajamas,

darbo teisinių santykių nuostatos, reglamentuojančios darbo užmokesčio sudėtį, turi būti aiškinamos kartu su direktyvos Nr. 96/71/EB nuostatomis. Pagal šioje direktyvoje išdėstytą reglamentavimą, dienpinigiai (komandiruotpinigiai) yra laikomi minimalaus darbo užmokesčio dalimi, išskyrus atvejus, kai jie yra mokami kompensuojant su komandiruote susijusias faktiškąsias kelionės, buto ir maisto išlaidas. Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, jeigu darbuotojui mokėti dienpinigiai neatliko jo išlaidų kompensavimo funkcijos ir buvo įskaitomi į minimalų komandiruojamam darbuotojui mokėtą darbo užmokestį, dienpinigiai turėtų būti įtraukiami skaičiuojant darbuotojo vidutinį darbo užmokestį žalos jo sveikatai padarymo atveju.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad dėl sveikatos sužalojimo žalą patyręs asmuo, nepriklausomai nuo to, terminuotai ar neterminuotai jam yra nustatytas konkretus darbingumo lygis, turi teisę reikalauti atlyginti žalą mokant periodines išmokas, tačiau šių išmokų priteisimo laikotarpis priklauso nuo to, kokiam terminui jam yra nustatytas netekto darbingumo lygis. Kai yra sprendžiamas klausimas dėl turtinės žalos atlyginimo priteisimo periodinėmis išmokomis asmeniui, kuriam yra terminuotai nustatytas nedarbingumo lygis, žalos atlyginimas turi būti priteisiamas iki jo pabaigos.

Atsižvelgdamas į pateiktus išaiškinimus, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria buvo iš dalies patenkintas ieškovo reikalavimas priteisti negautas pajamas už laikotarpį iki kreipimosi į teismą ir atmestas reikalavimas priteisti žalos atlyginimą periodinėmis išmokomis, ir šią bylos dalį perdavė iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-123-1075/2023

Sandoriai

Dėl asmens piktnaudžiavimo teise ir atsisakymo ginti jo teises teisme

Ieškovas prašė teismo sandorį pripažinti apsimestiniu ir jį pripažinti nekilnojamojo turto pirkėju. Ieškovas nurodė, kad jam įsigyjant nekilnojamąjį turtą pirkimo–pardavimo sutartyje kaip pirkėjas nurodytas ne jis, o kitas asmuo ir to kito asmens vardu buvo registruota nuosavybės teisė į šį turtą, nes ieškovas norėjo išvengti galimo išieškojimo iš šio turto.

Bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šį ieškinio reikalavimą tenkino. Teismai pripažino, kad nekilnojamąjį turtą įsigijo ieškovas. Teismai nustatė, kad apsimestinis sandoris buvo sudarytas, nes ieškovas norėjo išvengti galimo išieškojimo iš jam priklausančio turto, kad ieškovo šeimoje nekilnojamasis turtas ne kartą buvo įgyjamas ir registruojamas ne ieškovo, o kitų asmenų vardu.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs atsakovės kasacinį skundą, išaiškino, kad, nustačius, jog apsimestinis sandoris sudarytas ir nuosavybės teisės į turtą įregistruotos ne ieškovo, o kito asmens vardu dėl to, kad ieškovas norėjo išvengti galimo išieškojimo iš jam priklausančio turto, toks elgesys laikomas piktnaudžiavimu teise. Kai asmuo piktnaudžiauja teise, teismas atsisako ginti jo teises ir atmets jo ieškinį.

Kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-35-403/2023

Civilinė atsakomybė

Dėl generalinio rangovo ir subrangovo atsakomybės, žalą padarius trečiajam asmeniui

Ieškovė AB Vilniaus šilumos tinklai prašė teismo priteisti iš atsakovės žalos, padarytos pažeidus šilumos tiekimo trasos vamzdžius, atlyginimą. Bylą išnagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai žalos atlyginimą iš atsakovės priteisė.

Teismai nustatė, kad atsakovė, kaip rangovė, vykdė lauko lietaus nuotekų vamzdyno įrengimo darbus, šiems darbams atlikti pasitelkė subrangovę (trečiąją asmenį). Vykdamas lietaus nuotekų vamzdyno prastūmimo darbus, buvo pažeista AB Vilniaus šilumos tinklams priklausanti šilumos

tiekinimo trasa. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad rangovė davė subrangovei leidimą atlikti darbus ir taip prisiėmė visą atsakomybę už šio leidimo vykdymo pasekmes. Nors subrangovė įspėjo rangovę, kad atliekant darbus nepatikslinus darbų projekto bei esant klaidai projekte yra labai didelis pavojus, jog vamzdžiai gali būti pažeisti, taip pat paprašė patikslinti tikslią vamzdžio vietą atkasant, tačiau rangovė vis tiek neatšaukė duoto leidimo vykdyti darbus ir nurodė juos atlikti kuo greičiau. Subrangovė teigė, kad jos direktorius neturėjo pagrindo atsisakyti vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus, todėl ši bendrovė, gavusi rangovės patvirtinimą, tęsė darbus.

Nesutikdama su byla nagrinėjusių teismų išvadomis atsakovė (rangovė) kasaciniame skunde teigė, kad teismai neteisingai nustatė už padarytą žalą atsakingus asmenis, nes, jos manymu, atsakinga buvo tik subrangovė (trečiasis asmuo), vykdžiusi kasimo darbus. Dėl to ieškovė turėjo žalos atlyginimo reikalauti iš subrangovės, kuri tiesiogiai sugadino ieškovei priklausančią turą.

Kasacinis teismas išaiškino, kad byloje susiklostė vadinamojo objektyvaus bendrininkavimo situacija, kai kiekvienas iš pažeidėjų prisidėjo prie žalos atsiradimo iš esmės. Nors tiesiogiai ieškovei žalą padarė subrangovė, tačiau pati rangovė reikšmingai prisidėjo prie žalos atsiradimo, taip pat pažeidė bendrąją rūpestingumo pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos. Be to, tiek rangovės, tiek subrangovės veiksmai buvo priežastiniu ryšiu susiję su žalos ieškovei atsiradimu.

Kasacinis teismas nusprendė, kad šioje byloje buvo visos pagal įstatymą nustatytos sąlygos, reikalingos rangovės ir subrangovės solidariajai atsakomybei taikyti. Ieškovė, kaip nukentėjęs asmuo, turėdama pasirinkimo laisvę, kuriam iš žalą padariusių asmenų reikšti reikalavimą dėl žalos atlyginimo, ieškinį reikė rangovei kaip solidariajai atsakovei.

Remdamasis nurodytais motyvais, kasacinis teismas paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-139-403/2023

Pirkėjų teisių gynimo būdai

Dėl pirkėjo, nusipirkusio netinkamos kokybės daiktą, teisių gynimo būdų, įrodinėjimo naštos paskirstymo ir ieškinio senaties taisyklių taikymo

Ieškovė (pirkėja) byloje įrodinėjo, kad jos nusipirkta ir suklota grindų dangą yra netinkamos kokybės. Išryškėjus daikto trūkumams ieškovė pakeitė grindų dangą nauja ir reikalavo nuostolių atlyginimo iš atsakovės (pardavėjos).

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškovės ieškinį tenkino ir priteisė jai 3868,48 Eur nuostolių atlyginimo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad daikto garantijos pagal įstatymą atveju pirkėjas įrodinėja parduotų daiktų trūkumų faktą, t. y. kad daiktai neatitinka sutartyje nustatytų kokybės, kiekio ar kitų kriterijų, o jei sutartyje nurodymų nėra, – įprastų reikalavimų (CK 6.327 straipsnio 1 dalis), ir faktą, kad daikto trūkumai atsirado iki daiktų perdavimo arba dėl priežasčių, atsiradusių iki daiktų perdavimo (CK 6.333 straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu pardavėjo pareigos perduoti tinkamos kokybės daiktus įvykdymas vertinamas kitaip, be kita ko, įrodinėjimo našta pasikeičia pirkėjo naudai, tiesioginės daikto garantijos pagal sutartį atveju. Tiesioginės pardavėjo garantijos atveju pirkėjas įrodinėja parduotų daiktų trūkumų faktą, t. y. kad daiktai neatitinka sutartyje nustatytų kokybės, kiekio ar kitų kriterijų, o jei sutartyje nurodymų nėra, – įprastų reikalavimų (CK 6.327 straipsnio 1 dalis), o pardavėjas – kad daikto trūkumai atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl to, kad pirkėjas pažeidė daikto naudojimo ar saugojimo taisykles, arba dėl trečiųjų asmenų kaltės ar nenugalimos jėgos (CK 6.333 straipsnio 3 dalis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai parduotas daiktas neatitinka jam taikytinų įprastų ar sutartyje nustatytų kokybės reikalavimų, pirkėjas gali ginti savo pažeistas teises ne tik CK 6.334 straipsnio 1 dalyje nustatytais (specialiaisiais), bet ir bendraisiais teisių gynimo būdais, pvz., reikalauti atlyginti nuostolius. Specialieji teisių gynimo būdai, nustatyti CK 6.334 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktuose, yra nukreipti į daikto kokybės atkūrimą, o to paties straipsnio 1 dalies

2 punkte nustatytu teisių gynimo būdu kompensuojamas netinkamos kokybės daikto ekonominės vertės sumažėjimas. Tais atvejais, kai daikto kokybės trūkumas yra esminis sutarties pažeidimas, yra galimas sutarties atsisakymas (CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Šis teisių gynimo būdas nukreiptas į sutartinio santykio nutraukimą ir pagal sutartį už daiktą sumokėtų pinigų grąžinimą. Tuo tarpu bendrieji teisių gynimo būdai nukreipti į nuostolio, kuris atsirado pardavėjui pažeidus pareigą perduoti tinkamos kokybės daiktą, kompensavimą.

Teismo taikomas pirkėjo pažeistų teisių gynimo būdas, be kita ko, turi įtakos ieškinio senaties taisyklių taikymui. CK 1.125 straipsnio 8 dalyje (redakcija, galiojusi iki 2022 m. sausio 1 d.) nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas taikytinas tuo atveju, kai iš pirkimo–pardavimo sutarties subsidiariai reiškiami reikalavimai dėl civilinės atsakomybės taikymo bendraisiais pagrindais, o kai pirkėjo teisės ginamos taikant specialiuosius pirkėjo teisių gynimo būdus (CK 6.334 straipsnis), taikytinas CK 1.125 straipsnio 5 dalyje nustatytas sutrumpintas šešių mėnesių ieškinio senaties terminas (redakcija, galiojusi iki 2022 m. sausio 1 d.).

Kasacinis teismas nusprendė, kad nagrinėjamoje byloje buvo praleistas sutrumpintas šešių mėnesių ieškinio senaties terminas reikalavimui dėl 1300 Eur kainos, sumokėtos už daiktą (grindų dangą), grąžinimo pareikšti (CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Nenustačius pagrindų atnaujinti praleisto ieškinio senaties termino, ši ieškinio dalis atmesta. Dėl kitos ieškinio dalies – dėl nuostolių atlyginimo – trejų metų ieškinio senaties terminas reikalavimui atlyginti žalą nebuvo praleistas, tačiau, ieškovei neįrodžius daikto (grindų dangos) trūkumą daikto perdavimo metu, daiktui neišlikus, atmesta ir ši ieškinio dalis.

Kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmesti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-1075/2023

Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, vykdymas

Dėl baudos skyrimo asmenims, kurie neįvykdė teismo sprendimo, įpareigojančio juos nugriauti jiems priklausančius pastatus kaltųjų asmenų lėšomis

Byloje ginčas kilo, kai fiziniai asmenys, įsigiję nekilnojamąjį turtą Neringos mieste, vėliau paaiškėjęs, jog šie statiniai dėl valstybės institucijų neteisėtų veiksmų pastatyti neteisėtai, teismo sprendimu buvo įpareigoti per 6 mėnesius nugriauti pastatus kaltųjų asmenų, t. y. valstybės institucijų, lėšomis.

Pastatų savininkams neįvykdžius teismo sprendimo antstolė pateikė teismui pareiškimą dėl baudos skyrimo, prašydama už teismo sprendimo neįvykdymą jiems skirti baudas už kiekvieną uždelstą dieną.

Pirmosios instancijos teismas antstolės pareiškimo netenkino, o apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą panaikino ir perdavė baudos skyrimo klausimą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju teismo sprendimu pastatų savininkai buvo įpareigoti per 6 mėnesius nugriauti pastatus kaltųjų asmenų lėšomis, tačiau, jiems neįvykdžius sprendimo per nustatytą terminą, buvo leista Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai kaltųjų asmenų lėšomis pačiai nugriauti sklype pastatytus statinius ir sutvarkyti statybviетę. Atsižvelgdama į bylos faktines aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad baudos skyrimas pastatų savininkams būtų nesuderinamas su CPK 771 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos baudos paskirtimi ir nepasiektų šios baudos skyrimo tikslų, nes šioje byloje nėra pagrindo kompensuoti išieškotojai (Inspekcijai) nuostolių, kylančių dėl laiku neįvykdytos prievolės, taip pat nėra pagrindo skatinti skolininkus įvykdyti prievolę, nes prievolės vykdymas perkeltų jiems neproporcingą našta dėl sprendimo, kuris priimtas dėl valstybės institucijų kaltų veiksmų, vykdymo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad vykdymo proceso tikslas yra užtikrinti greitą vykdytinų dokumentų įvykdymą ir kuo skubiau atkurti socialinę taiką, išlaikant išieškotojo ir skolininko interesų

pusiausvyrą. Šis tikslas nagrinėjamos bylos atveju gali būti pasiektas išieškotojo – Inspekcijos veiksmais, t. y. jai įvykdžius teismo sprendimą, o ne baudos skyrimu suinteresuotiems asmenims, kurie teismo sprendimais yra pripažinti sąžiningais nekilnojamojo turto įgijėjais, neatlikusiais jokių neteisėtų veiksmų, susijusių su neteisėto statinio statyba. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendime byloje *Tumeliai prieš Lietuvą* nurodyta, kad neturi būti užkraunama neproporcinga finansinė našta dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą nekaltiems asmenims. Šios bylos kontekste siekis įpareigoti būtent suinteresuotus asmenis nugriauti ginčo statinius ir CPK 771 straipsnio 6 dalies pagrindu skirti jiems baudą už šio teismo sprendimo nevykdymą laikytinas neproporcinga finansine našta dėl klaidų, už kurias atsakingos yra valstybės institucijos.

Kasacinis teismas, konstatavęs, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė CPK 771 straipsnio 6 dalį, nustatančią baudos skyrimą skolininkui už sprendimo, įpareigojančio atlikti tam tikrus veiksmus, nevykdymą, apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria antstolės pareiškimas dėl baudos skyrimo netenkintas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-116-1120/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt